№ 184

კვირა, 9 ოქტომბერი

გაზეთის ფასი დამატებით: წელიწადში 10 მან., ექვს თვეში 5 მან. თვეში 1 მანათი.

რედაქციასთან მოლაპარაკება შეიძლება ყოველ დღე, უქმეებს გარდა, დილის 11-დან 12 საათამდე.

დაბეჭდავი წერილები რედაქციის სახელზე უნდა გამოიგზავნოს; წვრილ წერილებს რედაქცია არ ინახავს, ვრცელი წერილები ინახება ერთის თვის განმავლობაში.

ფოსტ. ადრესი: Тиф., Ред. „Иверія“.

ცალკე ნომერი 3 კაპ.

1877—1905

ივერია

ყოველ-დღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

№ 184

კვირა, 9 ოქტომბერი

განცხადების ფასი: ჩვეულებრივი სტრიქონი პეტიტით პირველ გვერდზე 12 კაპ., უკანასკნელზე 10 კაპ.. წლიური განცხადება—მორიგებით.

განცხადება რუსეთიდან და საზღვარ-გარეთიდან მიიღება ლ. და ე. მეტცლის და ამხ. კანტორებში—მოსკოვსა, პეტერბურგსა და ვარშავაში.

ხელის მოწერა და დასაბეჭდი ადგილობრივი (კავკასიის) განცხადება მიიღება რედაქციაში: ფრეილინის ქუჩაზე, № 5.

ტელეფონი № 922.

5 ოქტომბერს თავის მამულში, დილიჟანის ახლოს, გარდაიცვალა უგანათლებულეს თავადის ილია გრუზინსკის ასული

კნეინა ანნა ჭავჭავაძისა

რასაც იუწყებიან გარდაცვალებულის შვილები.

პანაშვიდი გადახდილ იქნება კვირას, 9 ოქტომბერს, წირვის შემდეგ დღის 12 საათზე, ქაშვეთის წმ. გიორგის ეკკლესიაში.

დაკრძალვის დღე და ადგილი ცალკე იქნება გამოცხადებული. (2—2).

პირველი აბონემენტი

№ 3 ქართული წარმოდგენა სახაზინო თეატრში № 3

ხუთშაბათს, 13 ოქტომბერს,

ვლ. ალექსი-მესხიშვილის მონაწილეობით

ქართულ დრამატიულ საზოგადოების დასის მიერ წარმოდგენილ იქნება:

I

მამა

ტრაგედია 3 მოქმ, ა. სტრინდბერგისა, თარგ. თ. ხუსკივაძის მიერ.

II

ბებრის სალერღელი

ვოდევილი 1 მოქმ. მ. ზურეევიჩისა, თარგ. დ. აწყურელის მიერ.

მონაწილეობას იღებენ: ქ-ნნი ტასო აბაშიძე, ნ. გაბუნია-ცაგარლისა, დ. ივანიძე, ა. კარგა-რეთელი, მ. მდივანი; ბ-ნნი: ვ. აბაშიძე, ვ. გუნია, შ. დადიანი, ზ. საფაროვი, კ. შათირიშვილი, ვ. ურუშაძე.

წარმოდგენა დაიწყება 8 საათზე

ადგილების ფასი: ლოჟები 2 მ.-დან 10-მდე, ბალკონი 60 კ.-დან 75 კ.-მდე, ამფითეატრი 1 მ. გალერეა 25 კ.-დან 35.-მდე.

მოსწავლეთათვის ადგილები 40 კაპ.

რეჟისორი **ვალ. გუნია.**

მზადდება წარმოსადგენად „სულით ობოლი“, „შიო თავადი“, „მარუჩა“—,,ქოხში‘‘ და სხ.

თეატრის გამგეობა უმორჩილესად სთხოვს მაყურებლებს:

1) ყველანი ისხდნენ მხოლოდ თავთავიანთ ადგილებზე, რაიც აღნიშნულია ხოლმე ბილეთებზე, რათა მით დამყარდეს სასურველი და საჭირო წესრიგიანობა,

2) პიესის წარმოდგენის დროს ტაშს ნუ დაუკრავენ და ნუ გამოიწვევენ ხოლმე მსახიობთ, რადგან უდროვო დროს მოქმედების შეწყვეტა შთაბეჭდილების მთლიანობას არღვევს და მსახიობთაც აღკრძალული აქვთ მოქმედების დასრულებამდე გამოსვლა თავის დასაკვრელათ

3) მეორე ზარის შემდეგ ყველანი დასხდნენ თავთავიანთ ადგილას და ამით ხელი შეუწყონ ანტრაქტების შემცირებას და ამავე დროს მოერიდნენ სხვა მაყურებელთა შეწუხებას უდროვო დროს ადგილების ძებნით.

რეჟისორი **ვ. გუნია**

პირველი აბონემენტი

ტფილისის სახაზინო თეატრი.

ანტრეპრიზა საიმპერატორო თეატრების არტისტის

ლ. დ. დონსკოისა

დღეს, კვირას, 9 ოქტომბერს, წარმოდგენილი

I.

ა გამბას მონაწილეობით

პაიაცი

ოპერა 2 მოქმ. მუსიკა ლეონკავალლოსი, თარგმანი პრიანიშნიკოვისა.

II.

რიგოლეტტო

ოპ. 3 მ. 4 სურ. მუს. ვერდისა, თარგ. ამენისა.

მონაწილეობას მიიღებენ: ქ-ნნი: არციბაშევისა, მაშეცკაია, კარპოვა და ზასლავსკაია; ბ-ნნი: გამბა, ვოლსკი, დემიანენკო, ფილიპოვი, და შეინი

ბალეტს განაგებს ბ-ნი ბეკეფი.

დასაწყისი საღამოს 8 საათზე.

კაპელმეისტერი ი. პ. ფალიაშვილი.

უფროსი რეჟისორი ნ. ნ. ბოგოლიუბოვი.

ხვალ, ორშაბათს, 10 ოქტომბერს წარმოდგენილი იქმნება ბ-ნ გამბას მონაწილეობით **გუგენოტები**, ოპ. 4 მოქ მუს. მეიერბერისა თარგ. ამენისა.

წარმოსადგენად მზადდება „ზაზა“ ოპერა 4 მოქ. მუსიკა ლეონკავალოსი, თარ. გორჩაკოვისა.

ბილეთები იყიდება.

დოქტორი მედიცინისა

ვ. ი. ინაშვილი

მიიღებს შინაგანის, ქალების, და ბავშვების ავადმყოფობით შეპყრობილთ, ნაშუადღევის პირველ საათიდან საღამოს 5 საათამდე.

ნიკოლოოზის ქუჩა, № 31, სახლი მადათოვისა.

(20—2)

პირველი კერძო სამკურნალო

ექიმის ნავასარდიანისა

(კუკიაში, ვორონცოვის ძეგლის პირდაპირ)

ავადმყოფთ იღებენ ექიმები ყოველ დღე, კვირა დღეებს გარდა.

დ ი ლ ა ო ბ ი თ:

მ. ა. ნავასარდიანი. 11—12 საათ. ხირურგიულ-ვენერიული და კანის ავადმყოფობისა.

შ. მ. ჩიქოვანი.—9 საათიდან 10 საათამდე—თვალის, შიაგანისა და ნერვების ავადმყოფობისა.

გ. ამეტისიანცი. 11—12 საათამდე—კანისა და ვენერიულ-ხირურგიულ ავადმყოფობისა.

ზ. ი. ზაზანასოვი—დილის 10—11 საათ.—ქალისადა ბავშვთა ავადმყოფობანი,

ქი. ზქელიშვილი—12—1 საათ.—ყელისა, ყურისა და ცხვირის სატკივრისა.

ა. პ. ქარაპეტიანცი. 1—1½ საათ. შინაგან და ბავშვების ავადმყოფობისა.

ს ა ღ ა მ ო ო ბ ი თ:

მ. ა. ნავასარდიანი. 7—7½ საათ.

ხ. აბიანცი—შინაგან ავადმყ. 7—7½ საათ.

პ. ა. არდაზიანი.—აწარმოებს მიკრო-ქიმიურ და ტერიოსკოპიულ გამოკვლევას.

რჩევა-დარიგებისა და რეცეპტების დაწერის ფასი—ათი შაური, ღარიბთათვის უფასოდ; ფასი კონსილიუმისა და ოპერაციებისათვის — მორიგებით.

დირექტორი სამკურნალოსი, დოქტორი **მ. ა. ნავასარდიანი.**

Первая частная лѣчебница д-ра Навасардіана. Тифлисъ, противъ памятн. Воронцову. წლ.

ელექტრო-თერაპიული კაბინეტი

მიხეილ გედევანიშვილისა

იღებს ავადმყოფებს დილით 12—1 საათ., საღამოთი 6—7 საათ. უორდანოვის ქუჩაზე (ვერაზე), საკუთარი სახლი № 20, ტელეფონი № 791.

ავადმყოფთათვის არის ერთი კრავატი.

ტფილისის ექიმები.

კბილის ექიმი

ივანე პ. ახალშენიშვილი

ნიკოლოოზისა (№ 32) და ხიდის ქ. (№ 21 ხუთხეში, ავჭალის ქ. დასაწყისში, სახლი ლაზარაშვილისა ავადმყოფებს იღებს 9—2 და საღამოს 5—7. კვირა-უქმობით 10—1-მდის.

კბილის ექიმი ნ. ტყეშელაშვილი იღებს ავადმყოფებს 9 საათიდან საღამოს 5 საათ., ოლგას ქუჩა, № 31.

ალექსი-მესხიშვილი, სარდიონ სარდიონის-ძე. იღებს სადოსტაქრო ავადმყოფებსა და საშარდე-სქესებრივ ორგანოებით დასნეულებულთ ყოველ-დღე, ნაშუადღევის 5 საათიდან 6-მდე. ოლგას ქუჩა, № 15.

ვ. ს. მუსხელიშვილი—კიროჩნი და დიდის მთავრის ქუჩების კუთხე, სახლი სვანიშვილისა, № 11. მიიღებს ავადმყოფებს: დილით 12—2 ს., საღამოთი 6—7 საათ., გარდა სამშაბათის

გძელიშვილი კონსტანტინე—ელისაბედის ქუჩა, სახლ 13

ბესარიონ პაპოვი—ყელ-ყურისა და ცხვირით ავადმყოფობის ექიმი—1—2 სათ. და 5—8 საათ. მიხეილის ქუჩა, ფორერის სახლის № 157

ვაჩნაძე სპირიდონ—პეტერბურგის ქუჩა, საკუთარი სახლი.

დიასამიძე ალექსანდრე—ლორის-მელიქოვისა და გარონის ქუჩის კუთხე, ფოსტის პირდაპირ, მესხიშვილის სახლი, № 18—იღებს ავადმყოფებს დილით—9—11 და საღამოთი 6—8-საათამდე.

ექვთიმე ვაშაკიძე ბავშვების და შინაგან ავადმყოფთ ექიმი—ელიზავეტის და კიროჩნი ქუჩების კუთხე. სახლი ბარამოვისა № 112. ავადმყოფებს იღებს ნაშუადღევის 1—2 ს. და საღამოს 5—7 საათ.

გაბაშვილი გრიგოლ—კოჩუბეას ქუჩა, № 91.

,,მოგზაურის‘‘

რედაქცია ამით აცხადებს, რომ დღევანდელი (9 ოქტომბრის) **№ 37** თავის დროზე ვერ გამოდის

ექვთიმე ხელაძის სტამბის მიზეზით, სადაც გაზეთი იბეჭდებოდა დღემდინ.

დამახასიათებელი ამბავი

ვინც უკვირდება ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებას და კულტურულ ვითარებას, არ შეიძლება ყურადღება არ მიაქციოს ერთ გარემოებას, რომელიც ჩვენში,—მცირერიცხოვან ხალხში,—განსაკუთრებით ადვილად შესამჩნევი და მწვავედაც საგრძნობი არის. ეს არის—მომზადებულ და მშრომელ კაცების ნაკლებობა საზოგადო სარბიელზე. ეჭვი არაა,—ჩვენს საზოგადოებას ყოველ წლიწადს ემატება ნასწავლი ხალხი, საშუალო და უმაღლეს სასწავლებლებში ყოველ წელს ასრულებს სწავლას რამდენიმე ქართველი, მაგრამ ცხოვრებაში კი ვერ ვხედავთ, რომ ეს შემატება კონკრეტულად გამოიხატებოდეს და ჩვენს კულტურულ განვითარებას შესამჩნევ დაღს ამჩნევდეს. ყოველ დარგსა და სფერაში მომზადებული და მშრომელი კაცი სანთლით საძებნელია, განსაკუთრებით კი ისეთ დარგში, რომელსაც უფრო საზოგადოებრივი ხასიათი აქვს, ბევრ შრომას მოითხოვს და მშრომელს კი უმადურობით უმასპინძლდება...

ამ მოვლენას ბევრი მიზეზი აქვს, რომელთა ფესვები თვით რეალურ ცხოვრებაში იმალება. აღზრდა, იმ წრეების საზოგადოებრივ-კლასობრივი ხასიათი, საიდანაც გამოდიან ჩვენი ინტელიგენტები, ჩვენი სოციალ-ეკონომიური მდგომარეობა, საერთო პოლიტიკური წესწყობილება და მრავალი სხვა არის მიზეზი, რომ ჩვენებურ „ნასწავლ“ კაცების ძალიან მცირე ნაწილი ჰკიდებს ხელს საზოგადო საქმეებს, არ სჯერდება მარტო მისი კერძო არსებობის დამაკმაყოფილებელ საქმიანობას და ცდილობს მონაწილეობა მიიღოს იმ სფერაში, რომელიც საზოგადოებრივ ინტერესებისათვის ბრძოლისა და მოქმედების სარბიელი არის.

მაგრამ მოვლენის ახსნა და განმარტება არ ნიშნავს კიდევ მის სასურველად ცნობას და მასთან შერიგებას. მაგალითად, შეგვიძლიან ამა თუ იმ კაცის ცუდ ჩვეულებას,—ვთქვათ, ზარმაცობას,—თავისი მიზეზები მოვუნახოთ და ავხსნათ, მაგრამ ეს ახსნა არ იქნება თვით იმ ჩვეულების გამართლება ან მოწონება. არის პრინციპები ზნეობრივის თვისებისა, რომელნიც ყველასაგან სიმართლედ ითვლება და ამიტომ საცილობლად არ მიგვაჩნია. როგორადაც ზარმაცობას ზარმაცი და მუყაითი კაციც ცუდ თვისებად სთვლის, ისევე საზოგადოებისათვის სამსახურს ყველა—თეორიულად მაინც—კარგ საქმედ აღიარებს, და თუ ქართველი ახალგაზდა ინტელიგენტი, რომელსაც სწავლა დაუსრულებია ან რომელიც ჯერ კიდევ სწავლობს, ცოდნას იძენს და, მაშასადამე, შემდეგში შეეძლება, თუ მოინდომებს, ხალხისთვის იშრომოს და საზოგადოებას სარგებლობა მოუტანოს,—ამ ზნეობრივ მოვალეობას ივიწყებს და თავის სამერმისო შრომა-მოქმედებაში არავითარი საზოგადოებრივ ხასიათის მისწრაფება არ შეაქვს, თავს მაინც არ უნდა მართლულობდეს და თავისი უშინაარსობა შეგნებული მაინც უნდა ჰქონდეს.

მაგრამ ნამდვილად ცხოვრებაში შეხვდებით ისეთ მაგალითებს, რომელნიც დაგარწმუნებენ, რომ შესაძლებელია ადამიანს გაუქრეს არა თუ საზოგადოებრივ მოვალეობის გრძნობა, არამედ იმის შეგნებაც, რომ მას მოვალეობის გრძნობა გამქრალი აქვს და რომ ეს მოვლენა დასაგმობი და საძრახისია. წარმოიდგინეთ, რომელსამე შეკრებილებაში ვინმე ახალგაზდა ქალწულ ქალს სკამი გაუსრიალდა და უხერხულად იატაკზე დავარდა. იგი, უეჭველია, გაწითლდება, სახეზე სირცხვილის ალმული მოედება და დარცხვენილმა, შეიძლება, სრულიადაც მიატოვოს ის საზოგადოება? რადა? იმიტომ რომ მასში ძლიერია სირცხვილის გრძნობა,—შემთხვევითაც სასაცილო მდგომარეობაში ჩავარდნა მას სასირცხოდ და „თავის მოჭრად“ მიაჩნია. წარმოიდგინეთ ამგვარ უმანკო ქალის ადგილას ერთ-ერთი იმ „აქტრისათაგანი“, რომელნიც კაფე-შანტანების სცენებზე ყირამალა გადადიან. იგი არა თუ არ გაწითლდება წაბორძიკებით, არამედ, პირიქით, შემთხვევით გამოწვეულ მდგომარეობის უხერხულობას განგებ კიდევ უფრო გაადიდებს და მაყურებლებს მოურიდებლად პირში ღრეჯას დაუწყებს. რადა? ცხადია, რადა: მას, დიდი ხანია, დაკარგული აქვს გრძნობა სირცხვილისა და ქალწულებრივ თავდაჭერილობისა...

ამგვარ „აქტრისის“ მსგავსია პსიხოლოგია იმ ინტელიგენტისაც, რომელსაც საზოგადოებრივი ინტერესები და თავისი ზნეობრივი მოვალეობა დავიწყებული აქვს და ამასთანავე სრულიად არ გრძნობს ამ ნაკლულევანებას და არ ცდილობს მის გასწორებას.

სამწუხაროდ, ასეთის შემეცნების, ანუ უკედ, შეუმეცნებლობის პატრონი ადამიანები ცოტანი არ არიან ჩვენს საზოგადოებაში. ყველაზე უფრო სამწუხარო ის არის, რომ ასეთი საზოგადოებრივ-ზნეობრივი ხასიათი ემჩნევა ქართველ მოსწავლე ახალგაზდობას, უნივერსიტეტში მყოფ სტუდენტობას. რასაკვირველია, არიან მათში ისეთები, რომელნიც მერმისს სერიოზულად უცქერიან და საუკეთესო გულწრფელ მისწრაფებით არიან გამსჭვალულნი, მაგრამ დიდი ნაწილი მაინც დაწვრილმანებულია და სრულიადაც არ ფიქრობს იმ მოვალეობაზე, რომელსაც მან, ვითარცა საზოგადოების უფრო განათლებულმა წრემ, პასუხი უნდა გასცეს ცხოვრებაში.

არ შეიძლება, მწარე ფიქრები არ აღგეძრათ, როცა ჩვენი მოსწავლე ახალგაზდობის უმრავლესობას აკვირდებით და მის ცხოვრებასა და საქმიანობას ეცნობით.. ჩვენ ბევრი მაგალითი ვიცით ისეთი, რომელიც სწორედ ამგვარ მწარე ფიქრების აღმძვრელია, მაგრამ მოვიხსენიებთ მხოლოდ ერთს, რომელიც გაკვრით ამას წინადაც გვქონდა აღნიშნული.

პეტერბურგში თურმე არსებობს ,,ქართველ სტუდენტთა ამხანაგობა‘‘ ანუ „ზემლიაჩესტვო“. ამ „ქართულ ზემლიაჩესტვოს“ სტუდენტებს უთანხმოება მოუვიდათ, რაღაც წერილის გამო, ბ-ნ ს. ფირცხალავასთან და სამედიატორო სამართალში გაიწვიეს. თავის მხრით იმათ დანიშნეს წარმომადგენლად ერთი სტუდენტი, მათივე „ამხანაგობის“ წევრი, გვარად გედევანიშვილი. და, იცით, რა აღმოჩნდა? ამ „ქართველ“ სტუდენტს, „ქართულ ზემლიაჩესტვოს“ წევრს თურმე ქართული წერა-კითხვა სრულიად არ სცოდნია და ქართულად მხოლოდ „საყველპურო“ ლაპარაკი შესძლებია.

ეხლა თქვენ გკითხავთ: ნუ თუ “ქართველ“ სტუდენტთა იმ წრეში არის რაიმე ეროვნული ცნობიერება, არის რაიმე საზოგადოებრივ მისწრაფებით გაღვენთილი ატმოსფერა, სადაც სტუდენტ გედევანიშვილისთანა ეგზემპლიარი შესაძლებელია? თუ ჩვენს ახალგაზდობას ძვალსა და რბილში აქვს გამჯდარი ქართველ ხალხის სამსახური, თუ მას თავისთვის სავალდებულოდ მიაჩნია სამშობლოში ხალხის საკეთილდღეოდ მუშაობა, თუ მას ეს მაღალი მისწრაფება აღფრთოვანებს და ამხნევებს, ნუთუ იგი თავის წრეში ქართულის უცოდინარად დასტოვებდა სტუდ. გედევანიშვილს? ენის ცოდნა ხომ აუცილებელი პირობაა ჩვენს ხალხში შრომა-მოღვაწეობისა; ენა ხომ აუცილებლად უნდა იცოდეს ყოველმა ქართველმა, რა იდეურ მიმართულებისაც უნდა იყოს იგი, თუ სურს, რომ ჩვენს ხალხში იმოქმედოს და მის სასარგებლოდ რამე გააკეთოს. „ქართველ“ სტუდენტთა „ზემლიაჩესტვომ“ არა თუ ქართულის შესწავლა არ აიძულა ბატონ გედევანიშვილს, არამედ დემონსტრატიულად იგივე ბატონი გედევანიშვილი თავის წარმომადგენლად დანიშნა და სასამართლოში თავის მაგიერობა დაავალა. კიდევ გკითხავთ: თუ იმ „ზემლიაჩესტვოს“ წევრებს თავისთვის სავალდებულოდ მიაჩნდეთ ენის ცოდნა, რომელიც, ვიმეორებთ, აუცილებელი პირობაა ჩვენს ერში ყოველგვარ სასარგებლო მოქმედებისა, თუ მათ შესისხლხორცებული ჰქონდეთ თავის ხალხისა და სამშობლოს სიყვარული, ერთის სიტყვით, თუ ისინი ქართველებად სთვლიდნენ თავის თავს და ეროვნული თავმოყვარეობა ჰქონდეთ,—ნუთუ თავის წარმოდგენლად დანიშნავდნენ ისეთ ამხანაგს, რომელმაც ქართული არ იცის? ჩვენ გვგონია, რომ არა...

ეს კიდევ ცოტაა. იმ „ქართველ“ სტუდენტების წარმომადგენელმა მედიატორეთა სხდომაზე ისეთი საქციელი მოიმოქმედა, რომელსაც სისტემატიურად ასრულებდნენ ჩვენი „განმანათლებელი“ ჩინოვნიკები. ბ-ნმა ფირცხალავამ, რომელსაც საქმე ჰქონდა „ქართველ“ სტუდენტებთან, ქართულად ლაპარაკი ისურვა. ბ-ნმა გედევანიშვილმა განაცხადა: მე ქართული არ ვიცი და ბ-ნ ფირცხალავას ქართულის ლაპარაკის ნებას ნუ მისცემთო. მედიატორებმა იცოდნენ რუსული ენა და ამ ახალ მოდის «ქართველ» სტუდენტისთვის შეეძლოთ რუსულადაც ეთქვათ ბ-ნ ფირცხალავას ნალაპარაკევი. მაგრამ სტუდ. გედევანიშვილმა ამაზედაც უარი განაცხადა,—ბ-ნ ფირცხალავა თუ არ აიძულეთ, რუსულად ილაპარაკოს,—სასამართლო არ მინდა და უარს ვამბობო. გეცნობათ, მკითხველო, განა ასეთი ამბავი ჩვენს ცხოვრებაში?! დღეს რომ სასამართლოში გქონდეთ საქმე, მოსამართლეს ნება არა აქვს ქართულად გალაპარაკოთ, თუნდა მას ეს ენა კარგად ესმოდეს მან უნდა გითხრათ: რუსული ხომ გისწავლიათ,—ბარემ ამ ენაზე ილაპარაკეთო. სასწავლებლებშიაც მოწაფეებს ამ პასუხს აძლევს მთავრობა: ქართულ წიგნების კითხვა რად გინდათ,—რუსული ხომ იცით და განა რუსულ ენაზე ცოტა წიგნებიაო? ბ-ნმა გედევანიშვილმაც ეს მოსთხოვა ბ-ნ ფირცხალავას: მას რუსულ უნივერსიტეტში უსწავლია, რუსული იცის და ამ ენაზე ილაპარაკოს...

უბედურობა ის არის, რომ ამ ვაჟბატონს არ გაეგება, თუ რამდენ თავმომჭრელია მისთვის მისი საქციელი. იგი რიხიანად თხოულობს: ვინც რუსული იცით, უეჭველად რუსულად მელაპარაკეთ ყველა დაწესებულებაში, რადგან ენა მხოლოდ აზრის გამოთქმის იარაღია და მის ხმარებას სხვა არავითარი მნიშვნელობა არ აქვსო. ეს არის დასკვნა, რომელიც ლოღიკურად გამომდინარეობს მის მიერ სასამართლოში წარმოთქმულ მოთხოვნიდან...

ცხადია, ასეთ რამეს ვერ მოითხოვდა ისეთი კაცი, რომელიც სცნობს თავის დედა-ენის მნიშვნელობას და პატივს სცემს მას. იგი ყოველგვარ „კომპრომისს“ წამოაყენებდა, ოღონდ საქვეყნოდ არ გამხდარიყო მისგან დედა-ენის უცოდინარობა.

მაგრამ ბ-ნი გედევანიშვილი ამას არ მოერიდა და სასახელო დემონსტრაცია მოახდინა...

ეს ვთქვით ჩვენ ჩვენს წინანდელ წერილში და არსებითად მასვე ვიმეორებთ ახლაც.

ხოლო რაც შეეხება იმ ლანძღვა-გინებით სავსე წერილს, რომელიც სტუდ. გედევანიშვილმა მოათავსა გაზ. ,,ვოზროჟდენიე‘‘-ში, ჩვენ ჩვენი ღირსების შეუფერებლად ვთვლით მაზე რაიმე პასუხის გაცემას...

ახალშენები რუსეთში

ძველი რეჟიმის მომხრენი დღესაც კიდევ არ იშლიან თავისას და ისე განაგებენ ქვეყანას, თითქო ხალხი ძველებურადვე დაბრმავებული ყოფილიყოს და ვერ ხედავდეს მათ შემაძრწუნებელ მოქმედებას და ოინებს. შინაურ საქმეების აწეწ-დაწეწამ, რუსეთში მცხოვრებ სხვადასხვა ეროვნებათა ერთმანეთში განზრახ გადამტერებამ, ხალხის უფლებათა გათელვამ და ბოლოს იაპონიასთან ომიანობამ ბრმასაც კი დაანახვა, რომ ყოველივე ამის ჩამდენ ბიუროკრატიას შემდეგშიაც ბატონობა არ შეუძლიან, რომ რუსეთს მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეეძლება, არსებობა და განვითარება თუ სახელმწიფო საქმეების მართვა და გამგეობა თვით ხალხმა იკისრა და თუ მან ჩამოიშორა წინეთ გაბატონებული ელემენტები.

მაგრამ თვით ამ ელემენტებს ჩამოშორება არ უნდათ,—ისე იქცევიან, თითქო რუსეთში არაფერი არ შეცვლილიყოს. ამჟამად, როდესაც ხალხი ცდილობს გამოარკვიოს განაპირა ადგილების დამოკიდებულება შუაგულ რუსეთთან, როდესაც ყველა იმ აზრს ადგება, რომ რუსეთის ყველა ნაწილი ერთმანეთში თანასწორ უფლებიანი უნდა შეიქმნეს, რომ რუსეთის ყოველ ნაწილს უნდა მიენიჭოს უფლება თავისი ადგილობრივი საქმეები თვითონვე განაგოს,—აქა-იქ გაისმის, რომ უნდათ, რუსეთის განაპირა ადგილებში დაასახლონ ხალხი, გადასული შიდა-გუბერნიებიდან, რომ უნდათ ამნაირად კავკაზიაში ადგილ-მამული ჩამოართვან ისედაც უმიწაწყლობით შეწუხებულ ადგილობრივ ხალხს და გადმოსახლებულ კაზაკებს დაურიგონ, რომ აპირობენ ამერიკაში გადასულ დუხობორების დაბრუნებას და მათთვის აუარებელ ადგილების მიცემას. ეს ხმები და ამ ხმების შესახებ ადგილობრივმა საზოგადოებამ ჯერ კიდევ თავისი აზრი გულახდილად ვერ გამოსთქვა, ის პრინციპი, რომელიც ეროვნებათა თანასწორობის გამომხატველია და რომელიც კოლონიზაციას სრულებით უარჰყოფს,—დღეს კიდევ ვერ შეუთვისებია ბიუროკრატიას და იმათ, ვინც ფიქრობს, რომ დღეს კიდევ მის ხელშია ხალხის ბედი და იღბალი.

ახლა გაზეთებში ხმა გავრცელდა, რომ კავკასიის გარდა უნდათ ციმბირშიაც გამართონ ახალშენები. ის ჯარი, რომელიც გაგზავნილი იყო მანჯურიაში ომისთვის, ახლა იქვე უნდა დატოვონ ახალშენების სახით და იმ ბოროტმოქმედებას, რომელმაც ასი—ათასობით ხალხი იმსხვერპლა და ეკონომიურადაც დასცა რუსეთი, ახლა კიდევ ახალი უნდა დაუმატონ და ამით შეუძლებლად გახადონ რუსეთის მშვიდობიანი განვითარება. ჩვენ ვიცით, რას ნიშნავს ასეთი საქმე გაბატონებულ წრეების ხელში; ვიცით, რომ მის შესრულებას თან მოჰყვება აუარებელი ხარჯი, მოხელეების გამდიდრება, ხალხის გაღატაკება; ვიცით, რომ მეზობელ ერებთან მტრული განწყობილება, რომელიც არ შეიძლება არ მოჰყვეს მადა-გახსნილთა მოქმედებას, ახალ-ახალ ომიანობას გამოიწვევს და იმ ომიანობაში, ისევ ხალხი დარჩება ნაზარალევი და ისინი—კი, ვინც საშინელ ხოცვა-ჟლეტის, სისხლის ღვრის და ხალხის ეკონომიურად დაბეჩავების მიზეზი იყვნენ, ისევე დაუსჯელნი დარჩებიან და გულდამშვიდებულად განაგრძობენ თავიანთ შემაძრწუნებელ მოღვაწეობას.

ციმბირში შიდა გუბერნიებიდან, რუსეთის სხვადასხვა კუთხიდან ხალხი უნდა გადაასახლონ—მაგრამ... რატომ არ ეკითხებიან, უნდა თუ არა ციმბირის მცხოვრებლებს, რომ მათი მიწა ადგილი მათ ჩამოერთვას და მიეცეს შიდა რუსეთიდან გადასულთ,—ან განა იქ, მანჯურიაში ხალხი არ არის, განა ადამიანი არ არის ჩინელი, რომელიც მუდამ დღე შრომობს და ამ შრომით თავს იკვებს,—ბატონობას შეჩვეულთა თვალში ისინი სრულ უფლებიანი ადამიანები არ არიან და არ შეიძლება მათ სურვილს რამე ფასი და მნიშვნელობა მიეცეს.

როგორც ჩვენ კავკაზიაში მცხოვრებ ერების სურვილი არაფრად მიაჩნია მთავრობასთან დაახლოვებულს ზოგიერთ მოღვაწეს, როგორც ჩვენ, კავკაზიელები, ნამდვილ სრულ უფლებიან მოქალაქეებად არ მივაჩნივართ და როგორც ჩვენი აზრის და სურვილის შეტყობა არ მიაჩნიათ საჭიროდ, ისე იქ, შორეულ აღმოსავლეთში მცხოვრებნი უუფლებოდ არიან დატოვებულნი. შიდა რუსეთში მცხოვრებთა გაბატონების მსურველი განაპირა ადგილებს ამ მცხოვრებლების საკუთრებად სთვლის და ფიქრობს, რომ ყველგან ისე უნდა მოიქცეს ხალხი, როგორც ამ შიდა-რუსეთელებისთვის სასურველია.

ასეთი შეხედულება ცენტრალისტობის ნაყოფი არის, იმ სახელმწიფო სისტემის ნაყოფზე, რომელიც სხვადასხვა ეროვნებათა უფლებას არაფრად აგდებს და ცდილობს ერთი ენა და ერთი ერი გაბატონოს სახელმწიფოში.

სწორედ ამ სისტემის წინაამდეგ შიმართულია რუსეთში მცხოვრებ ხალხთა საუკეთესო ძალები. ის, ვინც საზოგადოდ ყოველივე დაჩაგვრისა და ძალმომრეობის წინაამდეგია, ის, ვინც მუდამ ადამიანის განთავისუფლებაზე ლაპარაკობს, ეროვნულ განთავისუფლების წინაამდეგი არ უნდა იყოს და პირ იქით უნდა ცდილობდეს, რომ ეროვნულ თანასწორობას რეალური ნიადაგი მიეცეს.

ამ თანასწორობის განსახორციელებლად კი საჭიროა, რომ ადგილობრივ ხალხის დაუკითხავად და მის ნება დაურთველად აკრძალული იყოს გარედგან ვისიმე ჩასახლება, რომ მოისპოს ახალშენები რუსეთში.

როგორც სხვა სახელმწიფოებში ყველა პროგრესსიული პარტია საახალშენო პოლიტიკას ებრძვის, ასე უნდა ებრძოლოს ყველა ამავე პოლიტიკას, როდესაც იგი ერთ სახელმწიფოს საზღვრებში ხდება.

განა სამართალია, რომ ისედაც უმიწაწყლობით შეწუხებულ ხალხს კიდევ გარედან ჩაუსახლონ ვინმე,—მის დაუკითხავად, მის ნება დაურთველად? არა, ეს უსამართლობაა, როგორც ციმბირის, ისე კავკაზიისთვის, ეს უსამართლობა, როგორც ქართველისთვის, ისე მანჯურიის საზღვარზე მცხოვრებ ჩინელებისთვის. და ეს უსამართლობა ბოლოს მაინც თავს იჩენს და მოისპობა,—კი კიდეც რუსეთის ყველა კუთხეში სხვადასხვა ეროვნება თავის უფლებების შესახებ იწყებს ლაპარაკს და მოითხოვს თანასწორობას საქმით არა სიტყვით, მოითხოვს ამ თანასწორობის განსახორციელებლად აუცილებელს ადგილობრივ თვითმართველობას იმ სახით, რომ ყველა ეროვნებას თავის ტერიტორიაზე ჰქონდეს მინიჭებული უფლება თავის ადგილობრივი საქმეები თვითონვე განაგოს, სხვების დაუკითხავად.

მაშინ შეუძლებელი იქნება ერთ რომელიმე ეროვნების გულისთვის სხვების დაჩაგვრა და შიდა გუბერნიების მცხოვრებთა გულისთვის სახელმწიფოს განაპირა ადგილებში ახალშენები გამართვა.

ი. ლ—ძე

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

როდესაც რომელსამე საზოგადო მოღვაწეზე გამოითქმება ხოლმე ბევრგვარი, ხშირად ერთიმეორის სრულიად საწინააღმდეგო აზრი, ეს უტყუარი საბუთია იმისი, რომ ამგვარი მოღვაწე თავისი ნიჭითა და მნიშვნელობით საკმაო სიმაღლეზე დგას. ჩვეულებრივი ნიჭის, პატარა ტალანტის დაფასება არ არის ძნელი,—სულ სხვაა არაჩვეულებრივი ნიჭი, დიდი ტალანტი; ჩვეულებრივის არშინით მისი ღირსების გაზომვა არ შეიძლება.

ერთ-ერთ დიად ნიჭს ჩვენს მწერლობაში წარმოადგენს ნ. ბარათაშვილი. მე-XIX საუკუნეში ჩვენ არ მოგვეპოვება არც ერთი მწერალი, რომლის შესახებაც იმდენი დაწერილიყოს და იმდენი სხვადასხვა აზრი გამოთქმულიყოს, როგორც ბარათაშვილის შესახებ. მარტო ეს გარემოება, რომ მივიღოთ მხედველობაში და აგრეთვე ის ფაქტი, რომ ბარათაშვილის ლექსები იმგვარად მოქმედებენ ჩვენს სულსა და გონებაზე, თითქო ავტორი ჩვენთან ერთად ცხოვრობდეს და მოქმედებდეს,—აქედანაც ცხადი იქნება, რომ ბარათაშვილი დიდებული ნიჭია.

ყოველი ადამიანი, რა დიდი ნიჭითაც უნდა იყოს ის ბუნებისაგან დაჯილდოებული, შვილია თავის დროის და თავის წრისა. ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ნიჭიერი ადამიანი ბევრით გაუსწრებს თავის დროს წინ აზროვნებით და მისწრაფებით, მაგრამ დრო და წრე თვალსაჩინო დაღს ასვამს ამისთანა ნიჭსაც. ბარათაშვილი ადრე დაიბადა, ძალიან ადრე: თავისი ნიჭით, მიმართულებით, ზნეობრივი ფიზიონომიით და მოქმედების წყურვილით ის სრულებით არ შეეფერებოდა თავის დროს, თავის საზოგადოებას; ამ საზოგადოებაში ის სულით ობოლი იყო, და სწორედ ამგვარ პირობებში დაიბადა და გაიშალა ბარათაშვილის პოეზია, სწორედ ამგვარმა დრომ და საზოგადოებამ დააჩნია მას ერთგვარი ბეჭედი. სხვა დროსა და სხვა საზოგადოებაში რომ დაბადებულიყო ბარათაშვილი, მისი პოეზიაც სხვა იქნებოდა.

ბარათაშვილს ხშირად ადარებენ ბაირონს. მსგავსება ამ ორ პოეტს შორის დიდია, მაგრამ განსხვავებაც დიდია: მაშინ, როდესაც ბარათაშვილის პოეზია მსოფლიო გოდებაა ობოლის სულისა, ბაირონის პოეზია, მსოფლიო გოდებას გარდა, ბასრი მახვილია. თავისი ნიჭით, ტემპერამენტით, მოქმედების წყურვილით ბარათაშვილი იმგვარსავე ტიპს წარმოადგენს, როგორსაც ბაირონი, მაგრამ ბაირონის გარშემო ცხოვრება დუღდა, საზოგადოება მოქმედებდა; ბარათაშვილის გარშემო კი ცხოვრება სდუმდა, საზოგადოება ფრიად უფერული, ფრიად მძინარი იყო. ბაირონს თვით დრო და ცხოვრება უწყობდა ხელს, რომ მას თვისი პოეზია ბასრ მახვილად გადაექცია; დრო და ცხოვრება კი ბარათაშვილის მხოლოდ სულიერ ობლობას უწყობდა ხელს და, რაც უფრო უკვირდებოდა პოეტი ცხოვრებას, მით უფრო ეძლეოდა თავის საკუთარ თავს და მსოფლიო პესსიმიზმს.

მეტყვიან, ბარათაშვილის წინ გადაშლილი იყო ბატონყმური უსამართლობა, რატომ არ გაილაშქრა იმის წინააღმდეგო? მაგრამ რატომ არ გაილაშქრა დიადმა არისტოტელმა მონობის წინააღმდეგ? იმიტომ რომ მთელი მაშინდელი ცხოვრება, მაშინდელი კულტურა დამყარებული იყო მონობაზე და არისტოტელს მონობა მიაჩნდა ჭირად, ხოლო აუცილებელ ჭირად. ბარათაშვილის დროს მთელი ჩვენი ცხოვრება, მთელი ჩვენი კულტურა დამყარებული იყო ბატონყმობაზე. ის, რაც ცხოვრების განვითარების წყალობით აუცილებელი და ცხადი შეიქმნა რუსეთში და ჩვენში მესამოცე წლებში, ბარათაშვილის დროს სრულებითაც არ ყოფილა ცხადი. თავისი აღზრდით და ბუნებით ბარათაშვილი ნამდვილი არისტოკრატი იყო, ის არ იყო მოკლებული თავის წოდების ზოგიერთ ნაკლულევანებას. არისტოკრატიის ცხოვრება ბარათაშვილის დროს ერთიანად დამყარებული იყო ყმების შრომაზე. ბატონყმობის მოსპობა ბარათაშვილის დროს ნიშნავდა მთელის არისტოკრატიის განადგურებას. განათლების მატარებელი იმ დროს ჩვენში, ავად თუ კარგად, ისევ არისტოკრატია იყო და სამღვდელოება. ამიტომ ბარათაშვილი, როგორც შვილი თავის დროისა, როგორც წევრი არისტოკრატიისა და როგორც გონებრივი კულტურის თაყვანისმცემელი, ვერ მოითხოვდა ბატონყმობის გაუქმებას.

სხვა მხრივ-კი ჩვენი ცხოვრება სრულებით მდორე იყო დამდგარი ქაობივით და, თუ ერთ კაცს არა ჰქონდა იმდენი ძალ-ღონე, რომ მთელი ეპოქა შეექმნა ჩვენს კულტურულს ცხოვრებაში, ეს სრულებით გასაკვირი არაა,—პირიქით, ჩვეულებრივი მოვლენაა: ერთი კაცი ისტორიას ვერ შექმნის. გენიოსი მხოლოდ საუკეთესო გამომხატველია თავის დროის იდეალების და მისწრაფებისა და, თუ თვით ცხოვრება იყო უსიცოცხლო და უიდეალო, ერთი ბარათაშვილი რას გააწყობდა? ადამიანის ყოველგვარ მოღვაწეობისათვის შესაფერი ნიადაგია საჭირო, ყოველგვარ მოღვაწეობის ნაყოფი დამოკიდებულია ამ საზოგადოებრივ ნიადაგის ღირსებაზე. რადგანაც ბარათაშვილს საზოგადოებრივი ნიადაგი სრულებით უვარგისი და შეუფერებელი დახვდა, მან იგრძნო საშინელი სულიერი ობლობა და მისი ნიჭიც ვერ განვითარდა სრულიად, როგორც ბაირონის ნიჭი, მისმა ნიჭმაც ვერ გამოიღო ის ნაყოფი, რის გამოღებაც შეეძლო.

ამიტომ, სანამ გავითვალისწინებდეთ ბარათაშვილის პოეზიის უმთავრეს თვისებებს, საჭიროა მოკლედ თვალი გადავავლოთ ბარათაშვილის დროს, წრეს და საზოგადოებას, რომელშიაც ის ცხოვრობდა.

მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში, სანამ რუსეთის მმართველობა ფეხს მოიმაგრებდა ჩვენში, ჩვენი ცხოვრება დამყარებული იყო ნატურალურ მეურნეობაზე; ყმის შრომა საფუძვლად ედვა მთელს ჩვენს კულტურულ მსვლელობის აღნიშნულ დროს. ევროპის კულტურას, გარეგან მხარეს ევროპიულ ცხოვრებისას და არც შინაგანს ჩვენში ალაგი არა ჰქონდა და ამიტომ ჩვენი არისტოკრატია მთელ თავის სულიერსა და გონებრივ კმაყოფილებას თავის სოფელშივე ჰპოებდა. ყმების შრომით სასმელ-საჭმელი მას უხვად შემოსდიოდა, ფული კი მისთვის სრულებით არ იყო საჭირო. თუ ფულის უმთავრესი თვისება ის არის, რომ მან გაძღომა არ იცის, არ ფუჭდება და, რაც მეტი გექნება, ისა ჯობია,—სასმელ-საჭმელის საჭიროება განსაზღვრულია, მისი დიდხანს შენახვა შეუძლებელია და ამგვარ შენახვას არცა ჰქონდა აზრი აღნიშნულ დროს. ამიტომ ჩვენი არისტოკრატია პურმარილობით იყო განთქმული, მას სტუმარი უყვარდა, ქეიფი, დროს გატარება და ამგვარ ცხოვრებისთვის მას საღსარიცა ჰქონდა და კმაყოფილიც იყო თავისი ხვედრით.

მაგრამ, აი, შემოდგა ჩვენს ცხოვრებაში ფეხი ევროპის კულტურამ რუსეთიდან. არისტოკრატიის საუკეთესო პირები ჯერ კიდევ მეთვრამეტე საუკუნეში შეუდგნენ ჩვენში ევროპის გონებრივ კულტურის გადმონერგვას. მათი გატაცება ამ მხრით ისეთი ძლიერი იყო, რომ ბატონიშვილმა იოანემ მთელი პროექტი შეადგინა, თუ როგორ უნდა მოწყობილიყო საქართველოს მართვა-გამგეობა ევროპიულს გეგმაზე. ყაბახი და ჯამბაზობა,—აი რითი ტკბებოდა ქართველი საზოგადოება თითქმის მე-XVIII საუკუნის გასვლამდე. არისტოკრატიის საუკეთესო წევრებმა მოინდომეს ამ აზიური გასართობების მაგიერ ევროპიულ თეატრის გადმონერგვა და ერეკლე II-ის დროს კიდეც დაიწყო ტფილისში წარმოდგენები. ერთის სიტყვით, ჩვენი არისტოკრატია ცდილობდა დამოუკიდებლობის დაკარგვამდე ევროპის კულტურის გადმონერგვას ჩვენში, ქართველების გაევროპიელებას გონებრივადა და ცხოვრებით.

რუსეთის მმართველობა იმ დროს, როცა ის ჩვენში შემოვიდა, თვითონ იყო მოკლებული ევროპის კულტურას და ამიტომ ჩვენ რას მოგვიტანდა, რაც თვითონ არა გააჩნდა-რა?! პეტრე დიდმა რომ რუსებს წვერ-ულვაში გაპარსა და ევროპის პარიკებში და ტანისამოსში გამოაწყო, რუსეთის არისტოკრატიას ეს პირველად, მართალია, ვერაფრად ეპაშნიკა, მაგრამ შემდეგში ისე გაიტაცა ამ გარემოებამ, რომ მთელი თავისი ყურადღება ევროპის კულტურულ ცხოვრების გარეგან მხარეებს მიაქცია. ამიტომ რუსებმაც ჩვენში ის შემოიტანეს, რაც მათ გააჩნდათ,—ევროპის ცხოვრების გარეგნობა. ახალი გასართობები, ახალი დროს ტარება ჩვენს არისტოკრატიას ძალიან მოეწონა, ევროპიული დროს გატარებისათვის კი პური და ღვინო აღარ იყო საკმარისი,—ფული გახდა საჭირო. თავად-აზნაურობა მოაწვა ქალაქ ადგილებს, გაიღო ფულის გემო და, აი, სწორედ აქედან იწყება არისტოკრატიის დავალიანება და სწრაფი გაღატაკება, რადგანაც იმ დროს, გარეგნობით გატაცების ხანაში, სამხედრო მუნდირი უფრო სატრფიალო იყო ყველასთვის და საპატიო, ამიტომ ჩვენი არისტოკრატია სამხედრო სამსახურს მიაწვა. თუ ჩვენს დროშიც თავმომწონე თავადიშვილი არ უკადრისობს სხვადასხვა გზით პრაპორშჩიკის ეპოლეტების მოპოვებას, მაშინდელს დროში ეს ეპოლეტები იდეალი იყო ჩვენი არისტოკრატიისათვის.

სოფელში ცხოვრება უფერული იყო და მდორე, ქალაქშიც იგივე უშინაარსობა და უსიცოცხლობა სუფევდა. გლეხობა შრომის მძიმე უღელში იყო შებმული, თავად-აზნაურობის ერთი ნაწილი სოფელში სავსე მარნების დაცლას ალევდა თავის სიცოცხლეს, მეორე ნაწილი ქალაქში კოტრდებოდა და მესამე ნაწილი მხოლოდ სამხედრო სამსახურზე ოცნებობდა.

ამგვარს ცხოვრებაში და წრეში აღიზარდა ბარათაშვილი. ისიც გაიტაცა ცხოვრების გარეგანმა მხარემ, მანაც სამხედრო სამსახური დაისახა თავის გზად. ერთ წერილში იგი წერს თავის ბიძას—გრ. ორბელიანს: „სულ არ მომსვლია ფიქრად სამოქალაქო სამსახური. ჩემი სურვილი იყო ჯარის კაცობა. იგი მზრდიდა მე აქამომდე და ახლაც ხანდახან კიდევ შემომეპარება ხოლმე გულში. მაშ რაღამ დამიშალა, თუ ჩემი სურვილი იყო?" საყურადღებოა ამ მხრით მეორე წერილი. აქ პოეტი სიტყვას გადუკრავს თავის ბიძას: მომამზადე შენს მოადგილედ, გზა მომეცი სოფელშიო, და შემდეგ დასძენს: „მე შინაგანი ხმა მიწვევს საუკეთესო ხვედრისაკენ, გული მეუბნება, რომ შენ არა ხარ ახლანდელის მდგომარეობისათვის დაბადებულიო! ნუ გძინავსო! მე არა მძინავს, მაგრამ კაცი მინდა, რომ ამ პატარა ღრე-კლდეს გამიყვანოს, და დავდგე გაშლილს ადგილს. ოჰ, რა თავისუფლად ამოვისუნთქავ მაშინ, რა ხელმწიფურად გარდავხედავ ჩემს ასპარეზსა! ჩემი ფიქრი მანდეთ მოჰქრის. ეცადე, რომ რეენკამფთან დამანიშნინო".

აი, რა იყო პოეტის „მხურვალე განსჯა", როგორც თვითონვე ამბობს ამავე წერილში. შინაგანი ხმა იწვევდა პოეტს საუკეთესო ხვედრისაკენ, მაგრამ პოეტს მაშინდელ დროისა და საზოგადოების ზნეველენის წყალობით, ეს საუკეთესო ხვედრი თავის სამხედრო სამსახურად ჰქონდა წარმოდგენილი. ეს ნატვრა რომ ასრულებოდა პოეტს, ის მალე დარწმუნდებოდა თავის შეცდომაში, მალე დაინახავდა, რომ შინაგანი ხმა აქეთ არ იწვევდა მას, კმაყოფილებას მას ვერც სამხედრო სამსახური მისცემდა; მაგრამ საგულისხმო აქ ის გარემოება არის, რომ პოეტს თავისმა წრემ და დრომ დაღი დაასვა. პოეტს რომ ეს წყურვილი ასრულებოდა, ეჭვს გარეშეა, ის მაინც ვერ მოიპოვებდა სრულს სულიერ სიმშვიდეს, ხოლო ისიც ეჭვს გარეშეა, რომ პოეტი უფრო კმაყოფილი იქნებოდა თავისი ხვედრით, ვიდრე ნამდვილად იყო, უფრო ნაკლებად იგრძნობდა სულიერ ობლობას, ამ ობლობის სიმწვავეს და მაშინ მის პოეზიასაც ცოტათი მაინც მოაკლდებოდა ის მომხიბლავი და წარმტაცი გრძნობა, რომელიც ერთ უმთავრეს ღირსებას შეადგენს მისი ნაწერებისას. ცალკე თუ აიღეთ, ამ ფაქტს მარტო, რასაკვირველია, დიდი მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ სხვა ფაქტებთან ერთად ამ გარემოებამაც იმოქმედა პოეტის სულიერ განწყობილებაზე.

მაშ, რაღამ დაუშალა პოეტს სამხედრო სამსახურში შესვლა? ოჯახის გაჭირვებულმა მდგომარეობამ. პოეტის მამა მდიდარი თავადიშვილი იყო, მაგრამ გაღატაკდა და მთელი ოჯახი პოეტს დააწვა სარჩენად კისერზე. კურსის გათავებისა თანავე, ის იძულებული გახდა, რაც შეიძლება, მალე ეშოვნა ისეთი ალაგი, რომ ოჯახს მატერიალურად დახმარებოდა. ახალგაზდა, გატაცებულ ყმაწვილს, რომელსაც ოცნება ათასგვარ გზას უხატავს წინ ცხოვრებაში, სულ ია და ვარდით მოფენილს, გაღარიბებული მამა ცივ წყალს ასხამს გულზე: ოჯახს უპატრონეო. უმეტესი ნაწილი ახალგაზდობისა ამგვარის ხვედრით სრულებით კმაყოფილდება. ბევრი, ძალიან ბევრი ახალგაზდა იმ აზრით ოცნებობს, როდის დავეხმარები ჩემს ოჯახსო, და როცა ეს აზრი განუხორციელდება, სრულს კმაყოფილებას გრძნობს, მეტს აღარას ეძებს. ვინ ამბობს, ოჯახის დახმარება ფრიად კარგი საქმეა, მაგრამ ბარათაშვილი არ იყო იმგვარი მიმართულებისა და ბუნების კაცი, რომ მას თავისი ცხოვრების მიზანი ოჯახის საზღვრებით შემოეფარგლა. „გულის თქმა ჩემი შენს იქით ეძიებს სადგურს"-ო, ეუბნება ის ცას, და აი დაადგა იგი თუ არა ცხოვრების გზას, ხელფეხი შეუკრეს, კანცელარიის მაგიდას მოუსვეს და უთხრეს: იშრომე და არჩინე ოჯახიო. მაგრამ გონებას ხომ ვერავინ შეუკრავდა მას! გონება სივრცეს ეძებდა, ვიწრო ფარგალში არ ეტეოდა, ცის იქით ეძიებდა სადგურს, მის ცხოვრებას კი თავიდანვე დაუძლეველი დაბრკოლება გადაეღობა წინ.

განა შეიძლებოდა, ამგვარს პირობებში ნიკოლოზ ბარათაშვილს, ბარათაშვილს და არა სხვას ვისმე, გული არ გასტეხოდა, სევდა არ დაპატრონებოდა? არ შეიძლებოდა და, აკი, გაუტყდა და დაუსევდიანდა კიდეც პოეტს გული. პოეტი დროებით შეურიგდა თავის ხვედრს იმ იმედით, რომ მალე დავამარცხებ მას და ჩემს სურვილს, ჩემს მისწრაფებას ავისრულებო. მას იმედი ჰქონდა ნათესავებისა, ეხვეწებოდა თავის ბიძას—გრ. ორბელიანს—დამეხმარეო, უსაყვედურებდა, ქართველი თავისიანს არ გამოადგებაო, მაგრამ ბიძა მისი დარწმუნებული იყო, რომ საქართველოში მისთანა მეორე აღარავინ იყო, თავისი თავით სტკბებოდა და არა თუ პოეტს არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა, მისი მდგომარეობისათვის არა ზრუნავდა, არამედ მის ნიჭსაც ვერ აფასებდა, ის თავისი ნიჭით იყო დაბრმავებული და სრულებით ვერ ამჩნევდა თავის დისწულში დიდ ტალანტს.

იქნება საზოგადოებაში ჰპოვა პოეტმა დახმარება და თანაგრძნობა? თვითონ პოეტს დავუგდოთ ყური: „ვინც მაღალის გრძნობის მქონი მეგონა, იგი ენაზე უგულო; ვისიც სული განვითარებული მეგონა, მას სული არა ჰქონია; ვისიც გონება მრწამდა ზეგარდმო ნიჭად, მას არც თუ განსჯა ჰქონია; ვისიცა ცრემლნი მეგონებოდნენ ცრემლად სიბრალულისა, გამომეტყველად მშვენიერის სულისა, თურმე ყოფილან ნიშანნი ცბიერებისა, წვეთნი საშინელის საწამლავისა. სად განისვენოს სულმა, სად მიადრიკო თავი?" პოეტი თანდათან დარწმუნდა, რომ „ქართველობაში არ არის მეგობრული და ნათესაობრივი გრძნობა". შეუძლებელი იყო, ამგვარ რწმენას არ გაეტეხა გული პოეტისათვის, რომლის მთელი არსებაც ყველასადმი სიყვარულით, ყველასადმი თანაგრძნობით და ნათესაობით იყო გამსჭვალული. ადამიანი—და მით უმეტეს ენერგიით და საზოგადოებრივის ინსტიქტით ძლიერი ადამიანი—დასთმობს ოჯახსაც, მეგობარსაც, ნათესავსაც, თუ თვით საზოგადოებრივი ცხოვრება აკმაყოფილებს მას, გზას აძლევს მასში დაგროვილ ენერგიას და მოქმედების, მოღვაწეობის წყურვილს. მერე ამგვარ საზოგადოებაში ცხოვრობდა ბარათაშვილი?

არა და არა. საზოგადოება სრულებით მოკლებული იყო გონებრივ ინტერესებს, მხოლოდ აქა-იქ თითო-ოროლა პირნი იყურებოდნენ ევროპისაკენ და ეცნობოდნენ ევროპის ლიტერატურას. გარშემო სრული უმეცრება, უიდეალობა სუფევდა. ქეიფი, ჭორები და სამხედრო სამსახური,—აი რას ეტანებოდნენ საუკეთესო წევრნი არისტოკრატიისა. თავის წერილებში ბარათაშვილი ყოველგან საზოგადოებას ემდურის. ტფილისსა და მის საზოგადოებას სთვლის „უსარგებლოდ გულისა გონებისათვის". ხშირად შეხვდებით დიდი ნიჭის პატრონ ადამიანს, რომელიც შავ მუშაობას, წვრილმან საქმეებს მოჰკიდებს ხოლმე ხელს, როდესაც საზოგადოება არ იძლევა მისი ნიჭის, მისი მისწრაფების შესაფერ ნიადაგს. სამაგიეროდ არიან ისეთებიც, რომლებსაც მხოლოდ ფართოდ შეუძლიანთ ფრთების გაშლა, მხოლოდ მძლავრად შეუძლიანთ გულის აძგერება, მხოლოდ ადუღებულ ცხოვრების ტალღებზე შეუძლიანთ მოქმედება. თუ ცხოვრება ამგვარ პირებს ფრთებს არ აშლევინებს, ხელებს უბორკავს, ისინი უმოქმედოდ თავისსავე გულს ასკდებიან, რადგანაც წვრილმან საქმეებისათვის, შავ მუშაობისათვის ისინი სრულებით გამოუსადეგარნი არიან.

ამგვარი იყო ბარათაშვილიც. მისის ნიჭისა და წყურვილის შესაფერ ასპარეზს ცხოვრება არ იძლეოდა, წვრილმან საქმეებისათვის ის არ იყო დაბადებული, მის ლიტერატურულ ნიჭსაც არავითარი საზოგადოებრივი აუდიტორია არ გააჩნდა, რაც ასე საჭიროა ყოველი ლიტერატორისათვის. გაზეთი არ არსებობდა, მისი ნაწარმოების მკითხველი და დამფასებელი საზოგადოების ფრიად ვიწრო წრე იყო. ამგვარი საზოგადოება განა დააკმაყოფილებდა პოეტს? არა და არა. პოეტის გულსა და გონებას ერთი მთვარიანი ღამე გაცილებით მეტს საზრდოსა და ნუგეშს აძლევდა, ვიდრე მთელი მაშინდელი საზოგადოება,—საზოგადოებაში ის სრულიად ობოლი იყო. „სიცოცხლე მომძულებია ამდენის მარტოობით. შენ წარმოიდგინე, მაიკო, სიმწარე იმ კაცის მდგომარეობისა, რომელსაც მამაცა ჰყავს, დედაც, დებიც, მრავალნი მონათესავენი და მაინც კიდევ ვერვის მიჰკარებია, მაინც კიდევ ობოლია ამ სავსე და ვრცელ სოფელში"! აი, რას სწერს ის ერთ-ერთ თავის წერილში. დიაღ, სოფელი სავსე იყო და ვრცელი, საზოგადოება რიცხვით დიდი, მაგრამ არაფერში არ შეეფერებოდა პოეტის ბუნებას. პოეტი ხედავდა ამას და გრძნობდა, რომ ხსნა არსით იყო.

პატარაობისას პოეტი იყო ცელქი, ოხუნჯი, მოუსვენარი; დიდობისას საზოგადოებაში ის იყო მეტად მხიარული, ენა მახვილი, მოსწრებული და ოხუნჯი. მისი მხიარულება არ იყო ნაძალადევი. მაშ, რა მიზეზი იყო, რომ საზოგადოებაში მხიარული და ოხუნჯი ბარათაშვილი, დარჩებოდა თუ არა მარტო, სევდას მიეცემოდა, თავის გულს ასკდებოდა და ნატრობდა: ნეტავი მომცა პატარა და დამოუკიდებელი ქონება, მყისვე დავტოვებდი საზოგადოებას და ბუნების კალთებზე გავატარებდი წყნარად ჩემს ცხოვრებასო? მიზეზი ცხადია: სხვები ოხუნჯობდნენ და მხიარულობდნენ და ამით სრული კმაყოფილი იყვნენ,—მეტს ისინი ცხოვრებას არაფერსა სთხოვდნენ, სხვა რასმე ისინი საზოგადოებაში არაფერს ეძებდნენ; ბარათაშვილს კი სწყუროდა საქმე, მოქმედება, მას ვრცელი ასპარეზი უნდოდა თავის ნიჭისა და ენერგიის გასაშლელად. ეს ასპარეზი კი არსად იყო და ამიტომ ნაღვლობდა, ამიტომ ევსებოდა სევდით გული: ბუნებით მხიარული პოეტი, ცხოვრებამ გახადა მგლოვიარედ. როგორც ზნეობის მხრით, ისე გონების მხრით პოეტს უფლება ჰქონდა თავისი დიდების სიმაღლიდან ამაყად გადმოეხედა პატარა კაცუნებისათვის, რომლებიც მაშინდელ საზოგადოებაში დაფუსფუსებდნენ; მათთან შედარებით პოეტი ბედნიერი იყო, მაგრამ ეს პატარა კაცუნები ერთი გარემოებით პოეტზე ბევრით ბედნიერნი იყვნენ: ისინი სრულებით შეეფერებოდნენ თავის ზნეობრივ და გონებრივ სიღატაკით მაშინდელს დროს და ამიტომ კმაყოფილნი იყვნენ ბედისა და ცხოვრებისა; პოეტი კი ძალიან ადრე, ერთობ უდროო დროს დაიბადა და ამით იყო უბედური. იმ შავბნელ დროს ეს დიადი ადამიანი თითქოს განგებ მოავლინა ბუნებამ, რომ ქვეყნისათვის [illegible]: ქართველთა სული და გული არ ჩამკვდარა, არ გახრწნილა. ქართველთა გონებაში ანთებული ლამპარი არ ჩამქრალა, სული ისევ გამოიღვიძებს, გული ისევ აძგერდება, გონება ისევ გამოაშუქებს და ქართველი ერი ისევ აღსდგება.

უმთავრესი კანვა, რომელზედაც მოქარგა ოქროს ასოებით ბარათაშვილმა თავისი პოეზია არის ღრმა და უსაზღვრო მსოფლიო პესსიმიზმი. ამგვარი ნიადაგი ბარათაშვილის პოეზიას თვით ცხოვრებამ მოუმზადა, როდესაც პოეტმა საზოგადოებაში ვერაფერი ვერა ჰპოვა, ის შეუდგა ფილოსოფიურ კითხვების გარკვევას: ის უკვირდებოდა მსოფლიოს მიზანსა და დანიშნულებას, ცხოვრების მიზანს, ადამიანის ბუნებას და ერთხელვე დასევდიანებული პოეტი ყოველგან და ყველაფერში ამაოებას ხედავდა. ქვეყნიურ ამაოებით გულ-დახურული პოეტი ცის იქით ეძიებს სადგურს მაგრამ უსაზღვრო წყურვილებს ადამიანისას, განსაზღვრული გონება ვერ აძლევს ვერავითარ პასუხს და პოეტი სასოწარკვეთილი ჩაილაპარაკებს: ყოველივე ან ამაოებაა, ან საიდუმლოებით არის მოცული და ჩვენთვის მიუწდომელი. ყველა ის ფილოსოფიური კითხვები, რომლებსაც პოეტი ეხება თავის პოეზიაში, შეადგენს ყველა დროისა და ყოველ კულტურულ ხალხის კითხვებს; ყველა ამ კითხვების გადაწყვეტა, სამყაროსა და ბუნების საიდუმლოების ახსნა და შეცნობა, ადამიანის დანიშნულების გამორკვევა, სიცოცხლის ობიექტიურ მიზნის პოვნა—შეადგენდა და შეადგენს ყოველ კულტურულ ხალხის წყურვილს.

ამიტომ აქ ბარათაშვილი მსოფლიო პოეტია. ყველა ეს კითხვები ყოველთვის საინტერესონი იყვნენ და იქნებიან და ამიტომ ბარათაშვილიც უკვდავია და უკვდავი იქნება. თუ კი ყოველივე ამაოებაა, რა აზრი აქვს მაშინ ჩვენს მისწრაფებას, მოქმედებას? ეს გორდიის კვანძია, რომელსაც ბარათაშვილი ერთის დაკვრით გადაჰკრის: „არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს, იყოს სოფელში და სოფლისთვის არა იზრუნოსო"—სწერს ის, ე. ი. დეე, იყოს ცხოვრება ფუჭი და ამაოება,—ჩვენ კაცნი გვქვიან და, სანამ ცოცხალი ვართ, ადამიანურად უნდა ვიცხოვროთ. და მართლაც, რა აზრისა უნდა ვიყოთ ცხოვრების შესახებ, რა ამაოებადაც უნდა მიგვაჩნდეს ის, მაინც შეუძლებელია, არ დავეთანხმოთ პოეტს იმ აზრში, რომ ადამიანმა ადამიანურად უნდა იცხოვროს. რას ნიშნავს ადამიანურად ცხოვრება პოეტის თვალში? ადამიანურად ცხოვრობს მხოლოდ ის, ვინც სოფელს, ე. ი. საზოგადოებას, ანუ ხალხს ემსახურება, სოფელს უნდა არგოს რამე, აი, რას ითხოვს ბარათაშვილი ადამიანისაგან.

თუ ამას ითხოვდა პოეტი სხვისაგან, მით უმეტეს მოსთხოვდა საზოგადოებისათვის შრომასა და მოქმედებას თავის საკუთარ თავს, და პოეტის პესსიმიზმის უმთავრესი მიზეზიც სწორედ აქ არის: ცხოვრება ფრიად მდორე იყო, პოეტის ბუნება კი მეტად ფართო, პოეტის წყურვილი მეტად ძლიერი. პოეტს იდუმალი ხმა თან დასდევს ყოველგან და მოსვენებას არ აძლევს: „ეძიე, ყმაო, შენ მხედრი შენი, ვინძლო იპოვნო შენი საშვენი". პოეტი დაეძებდა თავის ხვედრს, სასოწარკვეთილი ბევრჯერ წამოიძახებდა ხოლმე: როს მხვდეს ამ ქვეყნად ჩემი წილობაო. პოეტი გატაცებულია საზოგადო აზრებით, მას სწყურია რთული ცხოვრება, განვითარებული საზოგადოება, გონებრივი და ზნეობრივი კითხვებით დაინტერესებული წრე,—ერთის სიტყვით, მას სწყურია ფართო საზოგადოებრივი ასპარეზი მოქმედებისათვის. „მინდა, მზე ვიყო, რომ სხივნი ჩემთ დღეთ გარსა მოვავლო, საღამოს მისთვის შთავიდე, რომ დილა უფრო ვაცხოველო; მინდა, რომ ვიყო ვარსკვლავი, განთიადისა მორბედიო",—გვიცხადებს ის. აი, სად მიაქანებს პოეტს ოცნება, აი, როგორია მისი ძლიერი წყურვილი საზოგადოებრივი მოღვაწეობისა. ნაცვლად ამისა, პოეტს გარშემო აკრავს ფუჭი და სამარის კარს მიმდგარი საზოგადოება, საზოგადოება მოკლებული ყოველგვარ იდეასა და პროგრესსიულ მოქმედების წყურვილს; წინ უდგია კანცელარიის მაგიდა, ზედ აწყვია „ДѢЛО, ДѢЛО, ДѢЛО".. ერთი მიბრძანეთ, სად უნდა ჰპოვოს აქ ბარათაშვილმა თავისი ხვედრი, ან როგორ და რა გზით უნდა ჰპოვოს ის, რისი პოვნაც შეუძლებელია?! ამიტომაც ამბობს გულდამწვარი პოეტი: „მაგრამ მე მხვედრსა ჩემსა ვერ ვპოვებ და მით კაეშანს ვერღა ვიშორებო".

მტკიცე ნაბიჯით, სავსე გულით და დიადი აზრებით შედგა ფეხი პოეტმა ცხოვრებაში. მისი „წრფელი ზრახვანი" წარმოადგენენ იმ ტაძარს, სადაც ენთო უქრობელი წმინდა ლამპარი. ცხოვრებამ პოეტის ზრახვანი არ გაამართლა, განჰქრა ტაძარი; აღფრთოვანებული იმედებისა და გატაცების ნაცვლად პოეტის გულში დაისადგურა სევდამ და წყვდიადმა და უტაძროდ დარჩენილი პოეტი დადის ობლად ისევ მწირი მიუსაფარი. სევდიანი პოეტი ბუნებას მიმართავს. ბუნება მას გაგიჟებით უყვარს, ბუნება მას ანუგეშებს, ბუნებაში პოეტი ჰპოვებს თვისთა ფიქრთ შვებას, ბუნება აშორებს მის გულს ვაებას. პესსიმიზმი, გამოწვეული საზოგადოებრივ-ფილოსოფიურ მოტივებით, დიდი თაყვანისმცემელია ბუნებისა. თაყვანსა სცემს ბუნებას ბარათაშვილიც.

მეორე უმთავრესი მოტივი ბარათაშვილის პოეზიისა არის ზნეობრივი სიმტკიცე-სიფაქიზე. ყოველგან და ყველაფერში ბარათაშვილი ზნეობრივ მხარეს, ზნეობრივ საკითხს აყენებს წინ. აიღეთ სიყვარული. აღმოსავლეთის პოეზია უგალობს ხორციელ სიყვარულს, ზნეობრივი გრძნობის ალაგას ის აყენებს ხორციელ გრძნობას და ამიტომ უმთავრეს ყურადღებას აქცევს ამ გრძნობის გაღვიძება-გაძლიერებას: აქ ალაგი აქვს და ფრიად საპატიო ალაგიც, თვალების, წარბების,

ლოყების, ტუჩების აღწერას, ხვევნას, კოცნას, ეშხით აჟრჟოლებას და სხ. სულ სხვაა ბარათაშვილი. მის თვალში თვით უკვდავება მშვენიერსა სულში მდგომარეობს და მხოლოდ კავშირი ესრეთთ სულთა ჰშობს სიყვარულსა; მხოლოდ მათ შორის არის გრძნობა, ესთ სანუკველი, რომ მის უტკბილეს არც თუ არის სასუფეველი. თუ ხანდახან ბარათაშვილსაც გაიტაცებს ხოლმე თვალები და წარბები,—მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც გარეგანი სილამაზე სულიერ მშვენიერების გამომხატველია.

ამ კითხვაში ჩვენი პოეზია ბარათაშვილის დროს და მას შემდეგაც—ერთის სიტყვით, მთელი ჩვენი ეგრედ წოდებული არისტოკრატიული პოეზია—სრული მონაა ან მიმბაძველი აღმოსავლეთის პოეზიისა, რომელსაც სქესობრივი მისწრაფება და სიყვარული ერთი და იგივე ჰგონია. მით უფრო მეტის დიდების ღირსია ბარათაშვილი, რომელმაც ჩვენი პოეზია ერთბაშად დააყენა ზნეობრივ სიმაღლეზე. მაშინ, როდესაც ჩვენი არისტოკრატია მსუნაგი მოხუცივით გუნდრუკს უკმევდა ალ. ჭავჭავაძის საარშიყო პოეზიას, რომელიც საუცხოვო საშუალებას წარმოადგენს სქესობრივ გრძნობაზე შეშლილთა ძარღვების მოსაფხანად, ბარათაშვილმა გამოაცხადა: სიყვარული არის მხოლოდ ის გრძნობა, რომელსაც იწვევს სულიერი მშვენიერებაო, და ამით ჩვენი ლიტერატურა თანამედროვე ევროპის ლიტერატურასაც კი დაუწინაურა.

მესამე უმთავრესი თვისება ბარათაშვილის პოეზიისა არის ნაციონალური იდეა. უმთავრეს პირობად ერის კეთილდღეობისათვის ბარათაშვილს მიაჩნია ეროვნული დამოუკიდებლობა. თავისუფლება თავის თავად არავითარ ბედნიერებას არ მოასწავებს ბარათაშვილის თვალში,—თავისუფლება მხოლოდ მაშინ არის კარგი, როდესაც მის შინაარსს შეადგენს ერის კულტურული ცხოვრება. ამიტომ თუ ბარათაშვილი იგლოვს საქართველოს დამოუკიდებლობის მოსპობას, სამაგიეროდ ის მეფე ერეკლეს ემადლიერება: აჰა, აღსრულდა ხელმწიფური აწ აზრი. შენი და ვსჭამთ ნაყოფსა მისგან ტკბილსა აწ შენი ძენი. ჟამთვითარებით გარდახვეწილთ შენთ შვილთ მიდამო მოაქვთ მამულში განათლება და ხმა საამო; სადაც აქამდინ ხმლით და ძლით ჰფლობდა ქართველი, მუნ საშვიდობო მოქალაქის მართვას აწ ხელიო, და ბოლოს დასძენს; აწ მიხვდა ქართლი შენსა ძველსა ანდერძ-ნამაგსა და თაყვანსა სცემს შენს საფლავსაო.

აქედან თავის-თავად ცხადია ყველასათვის, რომ მოქალაქობრივი ცხოვრების და განათლების განვითარებას ბარათაშვილი გაცილებით მეტ მნიშვნელობას აძლევს ერის კეთილდღეობისთვის, ვიდრე ცალიერ თავისუფლებას და მაშინ, როდესაც ორივე ერთად—ე. ი. თავისუფლება და კულტურული განვითარება—შეუძლებელია, ბარათაშვილი ამჯობინებს პირველის დათმობას, ვიდრე მეორისას. ასე რომ არ იყოს, ერეკლეს საფლავის წინაშე ის არ იტყოდა, შენი აზრის და ქველი ანდერძ-ნამაგის ნაყოფსა ვსჭამთო. ბარათაშვილის ნაციონალიზმი ითხოვს, რომ ყოველი ერი თავისუფალი იყოს, ხოლო თავისუფლება მას უნდა, როგორც პირობა კულტურულ განვითარებისათვის; პოეტი უარყოფს იმგვარ თავისუფლებას, რომელიც ხელს არ უწყობს ერის მოქალაქობრივ განვითარებას, ე. ი. გონებრივსა და ქონებრივს წარმატებას.

ამ კითხვაშიაც პოეტმა წინ გაუსწრო ყველა ჩვენ არისტოკრატიულ მწერლებს. მაშინ, როდესაც ჩვენი არისტოკრატიული პოეზია კლასობრივი გოდებით არის სავსე საქართველოს დამოუკიდებლობის გამო, პოეტიც გულ-მხიარული არ ეგებება საქართველოს თავისუფლების დაკარგვას, მაგრამ იმავე დროს სრულებით სხვა თვალით უყურებს და სხვა საზომით ზომავს ამ კითხვას.

დიადი აზრი, დიადი გრძნობა—აი ბარათაშვილის პოეზია. როგორც უკვე ვთქვით, მისი პოეზიის აზრი და გრძნობანი ძვირფასია ყოველი ადამიანისათვის,—ამაშია ძალა ბარათაშვილის ნიჭისა, ამითია ის უკვდავი, იმითია ის მსოფლიო პოეტი. მისი ტკბილ-ხმოვანი, მოკლედ მოჭრილი, ზოგჯერ ნაზი და მოალერსე, ზოგჯერ კი მკვიდრი და ენერგიული ლექსი თავისი გარეგანი ფორმით ზედშეწყობილი არის პოეზიის დედა-აზრთან და ეს გარემოება უფრო აძლიერებს და აღრმავებს ბარათაშვილის პოეზიის შთაბეჭდილებას.

როდის გამოვიდა ბარათაშვილი სამწერლო ასპარეზზე? მაშინ, როცა ჩვენს პოეტებს ოლიმპად ქართული სუფრა წარმოედგინათ და პოეზიის საგნად ქალის სილამაზე და ღვინო. ამ უაზრობისა და უიდეალობის დროს ბარათაშვილი ცალკე გადგა, მან სრულებით განკერძოებული ალაგი დაიკავა, აღმოსავლეთის და თანამედროვე ქართული პოეზიის გავლენას სრულებით ასცდა და ჩვენი პოეზია განაახლა როგორც ცხოვრებაში, ისე პოეზიაშიც ბარათაშვილი სრულებით ობოლი იყო. მან შეჰქმნა ჩვენს მწერლობაში სრულებით ახალი მიმართულება, უარჰყო პოეზიის ძველი მოტივები და პოეზიას დაუკავშირა ცხოვრება: პოეზიის საგნად აირჩია საზოგადოებრივი და საკაცობრიო-მსოფლიო კითხვები. ბარათაშვილიდან თავდება ჩვენს პოეზიაში აზიური ხანა და იწყება ევროპიული. აქაც ბარათაშვილი დიდხანს დარჩა ობლად. აზიური გავლენა იმდენად ძლიერი იყო, რომ არისტოკრატიულმა პოეზიამ ჩვენს დრომდე შეირჩინა თავისი ელფერი. ეს გარემოება, ერთის მხრით, ცხადად ამტკიცებს პოეტის დიდ ნიჭსა და მეორეს მხრით კიდევ უფრო აძლიერებს ბარათაშვილის მნიშვნელობას ჩვენს პოეზიაში: ის მარტო თავის აზრებითა და გრძნობობით კი არ არის დიდი, ის დიდია აგრედვე, როგორც განმახლებელი ქართულ პოეზიისა.

საერთოდ ბარათაშვილი დიდ საუნჯეს შეადგენს ჩვენი პოეზიისათვის, მაგრამ თანამედროვე საზოგადოებამ ვერ იცნა იგი... არვინ იცის, რა გამოვა რისაგანო, გაუბედავად სწერდა პოეტი თავის ბიძა ორბელიანს, როცა თავის ლექსებს უგზავნიდა, მაგრამ საზოგადოება ბრბო იყო. უბედური იყო პოეტი, ამგვარ საზოგადოებაში რომ დაიბადა დ ბედნიერი მით იყო, რომ მალე მოკვდა. მართლა რომ არსებობდეს ყოველი ერის მფარველი ანგელოზი, ქართველ ხალხს უფლება ჰქონდა, მიემართა მისთვის საყვედურით: უმადური ხარო! ბარათაშვილი ჩვენს დროში უნდა ცხოვრობდეს, ჩვენი დროა და ჩვენი დღევანდელი ცხოვრება მისი შესაფერი და ის კიდევ ჩვენი დროის შესაფერისი.

ი. გომართელი.

დეპეშა

(საკუთარ კორესპონდენტისაგან)

საჯევახო, 8 ოქტომბერს. წუხელის მოკლეს რკინის გზის ლანჩხუთის სადგურის უფროსი შიმკევიჩი.

ახალი ამბავი

◆ მოვაგონებთ ჩვენს მკითხველებს, რომ დღეს, შუადღის 12 საათზე, დიდუბის ეკლესიაში დანიშნულია წირვა და პანაშვიდი **ჩვენის სახელოვანის პოეტის ნ. ბარათაშვილის სულის მოსახსენებლად**, ნ. ბარათაშვილის გარდაცვალებიდან სამოცი წლის შესრულებისა გამო. **ამავე დღეს აკურთხებენ ძეგლს ბარათაშვილის საფლავზე.**

◆ გაზეთ „ნოვ. ობ.ზ." სიტყვით, **კავკასიის ნამესტნიკს პარიზის ერთ-ერთ გაზეთის თანამშრომელთან ლაპარაკის დროს**, სხვათა შორის **უთქვამს**: კავკასიაში მღელვარება სამ ალაგას არის: ბაქოსა, ქუთაისსა და განჯაში. პირველ ქალაქში უნდა კარგი პოლიცია შესდგეს და სამხედრო და სამოქალაქო უფლებანი ერთს კაცს უნდა ჩაჰბარდეს. ქუთაისში ხალხი მეტად განვითარებულია და აგიტატორებს თვითონვე მოიცილებს თავიდან. განჯაში და ერევანში პრინც ნაპოლეონმა არეულობა უკვე მოსპოო. ქართველებს შორის სეპარატიული მოძრაობა არ არის. ქართველებს კარგად ესმით, რომ რუსეთი იცავს მათ ოსმალოსა და სპარსეთისაგან. არეულობა სეპარატისტების ოცნებობის შედეგი კი არ არის, კავკასიიდან ჯარების გაყვანის შედეგიაო. ახლა ამ შეცდომას გავასწორებთ და კავკასიაში ჯარებსა ვგზავნითო. რაც შეეხება მაჰმადიანებს, მათ მოძრაობაში პანისლამიზმს ადგილი არა აქვსო. ეროვნულ გამწვავების თავიდან ასაცილებლად კავკასიაში ყველა მოხელეთ ამის შემდეგ უთუოდ რუსებს დანიშნავენ. კავკასიის მდგომარეობა ძალიან ჩასაფიქრებელია. ამას 15 ოქტომბერი დაამტკიცებსო. 15 ოქტომბერს ახალ ჯარის კაცთა მოკრება დაიწყება და მაშინ გამოჩნდება აგიტაციის შედეგიო.

◆ პარასკევს, მე-10 სიპოლიციო ნაწილის უბნის ზედამხედველის სანიკიძეს, სადოვოი ქუჩაზე, **ვიღაცა უცნობმა ყუმბარა ესროლა**. სანიკიძე ყუმბარით ყბაში დაიჭრა, დაიჭრა აგრეთვე ამ ქუჩაზე მიმავალი ერთი დედაკაცი. ახლო-მახლო სახლებში ფანჯრების შუშები ერთიანად ჩაილეწა. ეჭვი მიიტანეს ერთ მედუქნესთან მყოფ ორ კაცზე და დააპატიმრეს.

◆ პოლიციის მე-6 ნაწილში, „არბუზნი" მოედნის ქვემოდ, ვორონცოვის ქუჩაზე, 6 ოქტომბერს ერთმა **კაზაკმა თოფით მოჰკლა თათარი**. მოკლული ამ საღამოთი ჩამოსულა ყაზახის მაზრიდან, ორთაჭალაში თავის ნათესავებთან ერთად ტრამვაის ვაგონში ჩამჯდარა, ვორონცოვის ქუჩაზე გადმომხტარა, გული არევია თურმე და კაზაკთა სადგომის მახლობლად დამდგარა. კაზაკი შეჰკითხებია, ვინა ხარო, მაგრამ თათარს პასუხი ვერ გაუცია, რადგან პირიდან ასაქმებდა. ამის ნათესავები მისულან წასაყვანად, მაგრამ კაზაკს რაღაც ეჭვი აუღია, ხმა რომ არ გასცეს, ორჯელ უსროლია თოფი და თათარი იქვე მოუკლავს.

◆ ერევნის დრ. გენერალ-გუბერნატორმა ლუი ნაპოლეონმა შუამდგომლობა აღძრა ნამესტნიკის წინაშე, რომ იგი გადააყენონ სამსახურიდან. ნამესტნიკმა შეიწყნარა მისი შუამდგომლობა, გადააყენა სამსახურიდან და მის მაგივრად **დანიშნა ტფილისში გენერალ-გუბერნატორად ნამყოფი იაცკევიჩი.**

◆ საოლქო სასამართლოს პროკურორმა, თანახმად ექიმ ქანანოვის განცხადებისა, **პასუხისგებაში მისცა**: კვერკველაძე, საველიევისა და თუხარელი გაზეთის საშუალებით ცილისწამებისათვის.

◆ ეს მესამე დღეა, რაც სასულიერო სემინარიის საბჭო ამ სასწავლებლის **რეორგანიზაციის შესახებ კრებებს ახდენს.** ზოგი წევრი რეალურ სასწავლებლის ტიპს ამჯობინებს, ზოგი კი—გიმნაზიისას.

◆ ეს მე-11 თვეა, რაც სატყეო გამგეობის მოხელეთ თურმე **ჯამაგირები არ მიუღიათ.**

◆ როგორც მკითხველებმა იციან, ტფილისის სასულიერო სემინარიის იმ მოსწავლეების შესახებ, რომელთაც გაფიცვაში მონაწილეობა არ მიუღიათ, **სემინარიის მთავრობამ შუამდგომლობა გაგზავნა** სინოდში, რომ მათ სხვა სემინარიებში გადასვლის უფლება მიეცეთ, გაფიცულ მოწაფეებში ზოგმა დოკუმენტები წაიღო, უმეტესობა კი ჯერ-ჯერობით საქმის ვითარებას უცდის... ამ დღეებში პეტერბურგიდან რევიზორს მოელიან, რომელსაც, როგორც ამბობენ, სასინოდო კანტორის საქმეებთან ერთად. სემინარიის საქმეების განხილვაც დაევალა.

◆ 7 ოქტომბერს, საღამოს 5 საათსა და 45 წუთზე ლანჩხუთში, სადგურის ბაქანზე ვიღაცამ **ოთხჯერ რევოლვერი ესროლა სადგურის უფროსს ედუარდ შიმკევიჩს.** შიმკევიჩი მაშინვე ტელეგრაფო ოთახში შევარდა, დაიყვირა, მომკლესო და იატაკზე უსულოდ დაეცა.

◆ 4 ოქტომბერს, სადგურ ქიათურაში, **მოჰკლეს ჟანდარმი** დერეჟანინი. ჟანდარმის მკვლელი ოზურგეთის მაზრის სოფელ ბასილეთის მცხოვრები სოლომონ ლომიტაძე იქვე მოჰკლეს. მეორე დღეს მკვდარი ნახეს ერთი უცნობიც. ამბობენ, ჟანდარმის მოკვლაში ამასაც მონაწილეობა უნდა მიეღოსო.

◆ როგორც გორიდგან გვწერენ, იქ 5 ოქტომბერს **შეუპყრიათ ტელეგრაფის მოხელე ხმალაძე**, რომელიც თურმე ჯარში აკრძალულ პროპაგანდას ეწეოდა.

◆ **სად. ბალაჯარა.** 7 ოქტომბერს საქონლის მატარებლები № 161 და 155 ერთმანეთს დაეჯახნენ, დაიმტვრა ორი ვაგონი. ორთქლმავალებიც დაზიანდა

◆ ორთაჭალის ბაღების პატრონებს, ტფილისში, **მებაღეებისთვის იჯარა დაუკლიათ**, რადგან ბაღების შემუშავება, წინა წლებთან შედარებით, უფრო ძვირადა ჯდება. ბაღების პატრონები ამასთანავე დაჰპირებიან: **„ჯორის ხიდის"** მაგიერ, რომელსაც ხშირად წყალდიდობა აფუჭებს, მკვიდრ ხიდს გავდებთო და მტკვრიდან ბაღების მოსარწყავად ერთს სამუდამო არხს გავიყვანთო. ზოგი მემამულე-კი ვერ მორიგებულა მებაღეებთან და ამის გამო, მებაღეები ბაღებზე ხელს იღებენ. რადგან მებაღეებს ნიადაგის შემუშავებასა და ხეხილის დარგვა-მოვლაზე დიდი შრომა გაუწევიათ, მამულის პატრონები თანხმდებიან, ნაშრომ-ნაღვაწი დააფასონ და მებაღეები დააჯილდოვონ.

◆ მიწად მოქმედების **დეპარტამენტმა აცნობა საბაღოსნო სკოლის გამგეს** ს. თ. ხუნდაძეს, რომ ამიერიდან მასწავლებლების დანიშვნა და დამტკიცება ადგილობრივ სამეურნეო სასწავლებლებში დამოკიდებულია კავკასიაში მიწად მოქმედების მინისტრის რწმუნებულზეო.

◆ კავკასიის ნამესტნიკმა ნება დართო „ნაკადულის" **რედაქტორ-გამომცემლად დაინიშნოს თავ. პ. თუმანიშვილი.**

◆ მინისტრთა კომიტეტის საქმეთა გამგე ბარონ ე. ი. ნოლდე 7 ოქტომბერს ბაქოს გაემგზავრა.

◆ პარასკევს, 7 სექტემბერს, თავად-აზნაურთა დეპუტატთასაკრებულოში თავად-აზნაურთ **მაზრის წინამძღოლების კრება მოხდა.** კრებაზე, სხვათა შორის, აღიძრა საკითხი საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის შესახებ. ამ საკითხის გამო დღეს, 9 ოქტომბერს, ნამესტნიკს განსაკუთრებული კომისია წარუდგება.

◆ პარასკევს საღამოს კარპანნის ქუჩაზე ვიღაც უცნობებმა სამი ტყვიით სასიკვდილოდ დასჭრეს საქალაქო სასწავლებლის ინსპექტორი ვ. კ. პროკოფიევი, რომელიც სავადმყოფოში წაიყვანეს, მაგრამ გზაში გარდაიცვალა. მკვლელი მიიმალა.

◆ 3 ნოემბერს ტფ. ოლქის სასამართლოში და-

ფელეტონი

ნიკოლოზ ბარათაშვილს

ისა კვნესოდა,—იმის კვნესაში
გამოიხატა სამშობლოს ბედი,
ისა კვნესოდა და ამ კვნესაში
იყო მის კვნესა, მისი იმედი!

—

ტკბილო პოეტო, ცრემლების დედავ,
და სიყვარულის ციურო წყარო,
ჩვენო სახელო, ჩვენო დიდებავ,
მაღალი ნიჭის საუნჯ-სალარო!

—

შენგვარ შვილებსა სამშობლოს კერა
რომ არ გვიზრდიდეს, რომ არ გვაძლევდეს,
დუხჭირ ცხოვრების ტანჯულნი შვილნი
გადავყვებოდით მთლად სიწყვდიადეს!

ი. ევდოშვილი.

სული ბოროტი

(ოცნება)

ღამე იყო ისეთი მიბნედილი, ისეთი მინაზებული, ვით წყნარი ფშვენა ძილად მიქცეულის მშვენიერის ქალწულისა. ცაზედ ვარსკვლავები ოდნავ კრთოდნენ, თითქოს სხივთ-მოელვარე მთვარეს ეკრძალებიანო. ქვეყნად ჩამიჩუმი არ ისმოდა. ყველაფერი, რასაც კი მიმადლებული ჰქონდა ფეთქა სიცოცხლისა, ან ძილს მისცემოდა ან ძალაუნებურად გაყუჩებულიყო, ღამის თილისმური იერით მოჯადოებული. ჰაერი შემსუბუქებულიყო, შეთხელებულიყო და სამყაროს სიგრილესა ჰფენდა. ქვეყანას გადაჰფარებოდა თხლად ნაკემსი და სიფრიფანა საბურავი, რომელიც მთვარის მოკაშკაშე სხივთ ისე აელაპლაპებინათ, გეგონებოდათ თვალ-მარგალიტით არის ნაკერიო.

ეს ისეთი ღამე იყო, როცა ქვეყნად მყოფი ხორც-შესხმული არსი მუნჯდება ხოლმე, ჰკარგავს ნიჭს გრძნობათა-მეტყველებისას და უძლური ხდება დაინახოს ისე, როგორც ჩვეულებრივ ჰხედავს, ისმინოს ისე, როგორც ყოველთვის ესმის, იგრძნოს ისე, როგორც მუდამ ჰგრძნობს.

ეს იყო გრძნეულებით მოსილი ღამე, როდესაც ქვეყნად თუ ზეცად სივრცე სულთა სანავოდ გადიქცევა ხოლმე. სულები იწყებენ სრბოლას, ზეციდან ქვეყნად ეშვებიან, უახლოვდებიან იმ ადგილთ, სადაც ოდესღაც უცხოვრიათ ადამიანის თუ ცხოველის სახედ. მათი ჩუმი, უხმო რხევა სივრცეში მოგაგონებთ მზისა და მთვარის შუქთა მოძრაობას. რაღაც სხივ-ნართი რამ გაინავარდებს ხოლმე ჰაერში და მერე, ერთ ადგილას გაჩერებული, იდუმლად ციმციმებს.

ამ გრძნეულ ღამესაც სწორედ ასე იყო.

აი ახლაც, ცის და დედამიწის შუა უცბად გამოკრთა ორის მხრით რგოლივით რაღაც რამ სინათლე და ერთი-მეორისაკენ გაემართა.

რაც უფრო ახლოვდებოდნენ ეს ორი სინათლესავით გამონაშუქი სხივნი, მით უფრო ძირს ეშვებოდნენ, თანდათან ირკვეოდნენ, თითქოს ხორცს ისხამდნენ და, აქამომდე მხოლოდ საგრძნობარნი,— ეხლა სხვადასხვა სახედ ჰგიზგიზებდნენ.

როცა ერთი-მეორეს დაუპირდაპირდნენ, გაჩერდნენ სივრცეში, გეგონებოდათ ერთმანეთი იცნესო.

თითოეული სხივი ბრწყინვალე შარავანდედსა ჰგვანდა. მაგრამ ეს შარავანდედი მხოლოდ ნაწილი იყო მთელის სინათლისა და რგოლივით გარს შემორტყმოდა ადამიანის სახეს.

ერთი სხივი მოხუცის სახე იყო,—სახე სიამით ამეტყველებული, ტუჩებზედ ბადრ-ღიმილ გადაპენტილი. შუბლი ჰქონდა მაღალი, გახსნილი, თვალები კილოიანი, ამობურთული, მხიარულებით ამგზნებარებული. მთელს სახეზედ რაღაც კმაყოფილების მსგავსი იერი უკრთოდა.

მეორე სხივი სახე იყო ჭაბუკისა. ჭაბუკს სახე ჰქონდა კუშტი და მწყრალი. მაღალი შუბლი ნაოჭად შეჰკროდა. შავი, ხუჭუჭი თმა ამ შუბლს მწარე ფიქრებივით ზედ დაჰფენოდა. თხელ და გაფითრებულ ტუჩებზედ გველივით გაძაბულიყო უცნაური ღიმილი—ღიმილი, ნეტარებისა და კმაყოფილების მჩენი-კი არა, არამედ სევდა-კაეშნის მღაღადებელი. თვალებში ენთო ამირანისებული უნელებელი ცეცხლი, მაგრამ ამ ცეცხლს გარს რკალივით შემორტყმოდა შავი კვამლის გრეხილი უიმედობის და უნდობლობისა.

— სალამი შენდა, სულო კეთილო!—მიჰმართა ჭაბუკ-სხივმა მოხუც სხივს.

— სალამი შენდა, სულო ბოროტო!—უპასუხა მოხუც-სხივმა.

— რად დაგიტოვებია სოფელი ესე? ნუ თუ საიქიოს მიხვალ? რით ვერ მოგბეზრდა იქ ხეტიალი? ნუ თუ კვლავ იმ სოფელს ელამუნები?—ჰკითხა მან ჭაბუკ-სხივს.

— ალბად ეს არის ჩემი ხვედრი—იყო პასუხი ჭაბუკ-სხივისა, რომელიც დედა-მიწას გაშტერებით დასცქეროდა.

— მაშ, არ დაგიშლია, კვლავ იქ დაეძებ სავანეს, თავის მისაყრდომელს?

— დავეძებ...

— ვერ გიპოვნია?

— ჯერ ვერა...

— მერე, რა სიკეთე უქადი მას, ვის არსებაშიც მოიბუნაგებ? ძველს ხომ დიდი ბედნიერება დააყარე... შენ არ იყავ, საბრალო ჭაბუკს თავბედს აწყევლინებდი?

— მე ვიყავ...მერე რაო?

— ისა, რომ ერთ წუთს სიამე არ უნახავს შენს გადამკიდეს!—უპასუხა მოხუც-სხივმა.

— განა შეედრება ფერ-მკრთალი, წუთიერი სიამე იმ ღრმა მორევს სევდა-კაეშნისას, რომლის ფსკერსაც იგი ჩავაწვდინე და საიდამაც ამოვაკრებინე საიდუმლოებანი ადამიანის სულისა? ამაზე მეტი სიამე რაღა უნდა იყოს?

— ძალიან არ მარგებდა მაგისთანა საიდუმლოების გამოცნობა?! მერე, რაში გამოიყენა ეგ საიდუმლოება?— ჰკითხა, ცოტა არ იყოს, დაცინვით მოხუც-სხივმა.

— თავისიანებს გადასცა ანდერძად—უპასუხა ჭაბუკ-სხივმა.

— მათ რაღაში გამოადგებათ?

— იმად, რომ სული თვისი გაწვრთნან და აღამაღლონ...

— განა მარტო ტანჯვა-ვაებაშია წვრთნა?

— თითქმის... ხომ იცი, ბედნიერება მაძღარ კუჭსა ჰგავს... როცა თითონ გასიკნულია—ყველა დანარჩენი კუჭებიც ისევე ამოყორილი ჰგონია. ბედნიერი კაციც ასეა. იგი თვისის ბედნიერებით თვალებ-აბლესილია და ვერა ჰხედავს, რა ტანჯვის წიაღსა შინა იმყოფება...

— მაშ ბედნიერმა როგორღა უნდა გაწვრთნას და აღამაღლოს თვისი არსება?

— ისე, რომ ზეზეურად არ უნდა უყურებდეს თავის ბედნიერებას. დარწმუნებული იყავი, ღრმად რომ ჩააწვდინო თვალი, ყოველ-გვარ ბედნიერების ფსკერზედ მაინც უეჭველად უბედურებას მიაგნებ. აი, თუ გინდა, მაგალითად შენი თავი აიღოთ... შენ და ის, ვის ხორციელ არსებასაც ასულდგმულებდი, ბედნიერნი იყავით... და სწორედ ეს ბედნიერება ისე თილისმურად გაჩვენებდათ ყველაფერს, რომ ბრწყინვალების მეტს ვერას ჰხედავდით. თქვენ გეგონათ, რომ თერგის ლომებრივ რბენა-ღრიალში გამოითქმოდა სრული მისი ბედნიერება, მაგრამ ცოტა ღრმად რომ ჩაგეხედნეთ, შეატყობდით, რომ თერგის ღრიალი მხოლოდ დაკოდილ ან გალიაში შეპყრობილ ლომის კვნესა იყო და სხვა არაფერი. თქვენ დამრწმუნებული იყავით, რომ ზურმუხტივით ამწვანებულ მდელოს ცის ნამი მარგალიტივით ამკობდა... ამიტომ ეს კეკლუცობად, ბედნიერებად მიგაჩნდათ... ნამდვილად-კი ნამი მხოლოდ ცრემლი იყო ბალახთ ყვავილისა—ცრემლი, რომელიც გამოეწვია მცენარეთა ხან-მოკლე სიცოცხლეს, ან ულონობას ბუნების სხვა მედგარ ძალთა წინაშე...

მე და ის-კი როდი ვიყავით ბედნიერნი. დანაშაული ამაში მე ვარ—სული ბოროტი—რომელიც ერთის წუთითაც მოსვენებას არ ვაძლევდი იმის ჭაბუკ არსებას... და იცი რატომ მოხდა ასე? აგიხსნი... ქვეყნად გავჩნდით თუ არა, გარემო ბუნებამ უცნაური გრძნობა გამოიწვია ჩვენს არსებაში. რაღა თქმა უნდა, მზის ბჟყვრიალა სხივმა მაშინათვე მოგვტაცა ყურადღება... მხოლოდ საკვირველება ის იყო, რა წამსაც განვიზრახეთ მისი განჭვრეტა, მზემ თვალები ისე შემოგვანათა რომ თავბრუ დაგვახვია, წაგვაბარბაცა. მერე, რასაკვირველია, ვისწავლეთ მზის ყურება, თვალებს ხელით ვიჩრდილებდით. მაგრამ მზის პირველმა ხუმრობამ დაღი დაგვასვა... გვიკვირდა და ვერ გაგვეგო: თუ-კი მზე იმდენადაა ბრჭყვიალა, რომ მთელს ქვეყანას ანათებს, რატომ უზენაესმა ჩვენ კი არ მოგვცა ისეთი ძალა თვალებისა, რომ გავუძლოთ მზის შემმუსრავ გაეარვარებულ ბორბალსა—მეთქი. რად უნდა ვხედავდეთ მას განახევრებულს, ნაათალს, ნაასალს მაშინ, როდესაც თითონ მზე კი ისე გვიცქერის, როგორც თითონ ჰსურს—მეთქი.

სწორედ ასევე დაგვემართა ბუნების ყოველ მოვლენის შესახებ და ბოლოს დავრწმუნდით, რომ ყველაფერს ჩვენ იმ სახედ კი არა ვხედავდით, რა სახეც შემოქმედს მიეცა, არამედ იმ სახედ, რომლის წარმოდგენაც შეეძლო ჩვენს სულ-ხორცის ძალას... ვცდილობდით შეგვეწონა ჩვენი ძალღონე ქვეყნიერების ძალთა-წყობილებისათვის და, ჩვენ-და-სამწუხაროდ, თანდათან ვრწმუნდებოდით, რომ უზენაესის მიერ ჩვენთვის მონიჭებული მადლი სამყაროს საიდუმლოებათა გათვალისწინებისა ისევე უძლური იყო, როგორათაც უძლურია ერთი წვეთი აზვირთებულ ზღვასთან, ან რომელიმე მცირე მნათობი ქვეყნის თავზედ მოკირწყლულ ვარსკვლავთ კრებასთან შედარებით.

ქვეყნიერების ძლევა-მოსილებას ვინა სჩივის, როდესაც იმისთვისაც კი უძლურნი ვიყავით, რომ გამოგვეცნო მნიშვნელობა, დანიშნულება და ჩვენს მიმართ თვისტომობა სამყაროს თვით მცირე ნაწილაკისა კნინისა. წარმოიდგინე, თვით მარტივზედ უმარტივესი ატომი ბუნებისა ჩვენივე მონათესავე—ადამიანიც-კი განუსაზღვრელობის ფარგალში მოექცია ზენაარს ძალას. ამაო იყო, დაუოკებელი წყურვილი ჩვენი—გამოგვეცნო, რა მიზანი აქვს მის ქვეყნად გაჩენას, არსებობას და სიკვდილს...

ნუთუ ეს ენა-მეტყველი არსი ქვეყნიერებისა უტყვი აღმასრულებელი უნდა ყოფილიყო **იმის** ნება სურვილისა, რომლის არც დასაბამი არც დასასრული არავინ იცოდა?!..

და, რაც უფრო ვრწმუნდებოდით, რომ უილაჯონი ვართ, უსაშუალებონი გავცდეთ იმ ჯადოსნურ წრეს, რომელშიაც მოთავსებული იყო ჩვენი რწმენა-შეგნება,—რომ რაღაცანი ვართ, რომ ქვეყანაც რაღცაა, რომ რაღაც მძლეთამძლე ძალას გაეუჩენივართ, იგი გვაბრუნებს, გვამოქმედებს თავისს ჟინსა და ხასიათზედ,—და იმ წრის იქით, კი არ გვახედვენებს,—მით უფრო ჰბობოქრობდა ჩვენში დაუცხრომელი ჟინი—გადაგვეზიჯებინა იმ წრისათვის, მივწვდომოდით მიუწვდომელს, შეგვეცნო ის, რაც მხოლოდ სარწმენია და მერწმუნა ის, რაც მარტო განიცდება.

მართალია... მე ვარ ბოროტი სული!.. მე არ ვაძლევდი ჩემს სავანეს მოსვენებას. კითხვას კითხვაზე ვაწვეთებდი... სურვილს სურვილზედ... შევისვამდი ხოლმე ფრთებზედა და ფიქრზედ უსწრაფესს მერანივით გაჭენებით მიმყავდა უგზო-უკვლოთ, ღრე-კლდეთა შორის... ვტანჯავდი, ვაწვალებდი ვპირდებოდი სიამე სიტკბოებას, რომ თან წარმეტაცნა... და ამ ჩვენს ლტოლვილებაში იყო ხოლმე წამები, როდესაც ვაღწევდით საწადელს,—ვაბიჯებდით იმ ჯადოქრულ წრეს, საბურავს ვხდიდით განუჭვრეტავ ქვეყნის წიაღს...

როცა გვესმოდა მტკვრის დუდუნი, მარტო წყლის ზედაპირზედ მღელვარე ზვირთებს კი არ გაუგებდით ხოლმე საიდუმლოებას, არამედ სიღრმეში ვეშვებოდით დ იქ გულ-ჩათხრობილ ბუტბუტში ვკითხულობდით უტყვი მემატიანეს სურვილს,—რომ მეტყველად გადაქცეულიყო.

ღამის წყვდიადში ვხედავდით მთაწმინდას და ვგრძნობდით, რომ იგი მარტო საკურთხეველიკი არ იყო ღვთაებრიობისა, არამედ ლმობიერი, სასოების მომფენი მესაიდუმლე სულით და გულით მაშვრალისა...

ჩვენს ყურამდე აღწევდა ვაება ობლობისა, სულით-მარტოობისა და თვის ანარეკლ-ხმას იწვევდა ჩვენს სულსა და გულში სათანაგრძნობოდ...

ხშირად მწყევლიდა იგი—მუდამ ტანჯვათა შორის მამყოფებო...არც ერთი დაპირება შენი, სიამე-სიტკბოებით აღსავსე, არ შემისრულეო. მატყუებ, მაწამებ და მყუდრო ცხოვრებას მიწამლავო.

მართალი იყო მისი წყევლა-კრულვა... მაგრამ ერთი რამ ვერ გაიგო: რა არის სიამე-სიტკბოება და რა არის ტანჯვა-წამება. სად არის მათი თავ თავადი ფარგალი? მე-კი განუსაზღვრელ სიტკბოებას მხოლოდ მაშინა ვგრძნობდი, როცა ვაღწევდით საწადელს და გამოვცნობდით იმას, რაც დანარჩენებისათვის მიუწდომელი იყო... ჩემი კმაყოფილება იყო ის მუდმივი წუხილი, რომელიც ნებას არ მაძლევდა ერთ რასმე დავმყარებოდი... სიამეთა შორის მაშინ ვიყავი ხოლმე, როცა გატაცებული დავსრბოლავდი და ვისწრაფოდი გამექელა საზღვარი ცისა და ქვეყნისა.

ხან-მოკლე იყო ჩვენი კავშირი... ზვარსმა ძალამ არ დაგვაცალა უხვად გადაგვეშალა ქვეყნის საიდუმლოების წიაღი... გაგვაშორა ერთმანეთს... ის—მიწიერი—მიწას დაუბრუნა, მე—ზეციერი—ცად ამომტყორცნა... დაიობლდი უმისოდ... ვერ ვპოვე აქ მოსვენება... ეს სამოცი წელიწადია განუწყვეტლივ დავწრწი, ხშირად ვუახლოვდები დედამიწას, იქ, სადა წინად მიცხოვრია... მუდამ დავეძებ იმის მსგავს სავანეს... მინდა თავი შევაფარო, შიგ გადავსახლდე, წინანდელებრ ვიცხოვრო... მაგრამ ამაოდ—ვერ მიპოვნია.

ჭაბუკ-სხივის თვალებში მოგიზგიზე ცეცხლს შავი გრეხილი კვამლისა უფრო მჭიდროდ შემოეკრკალა, ტუჩებზედ გველივით მწოლარე მწარე ღიმილი ზედ დაადნა.

მან გზა აუქცია მოხუც-სხივსდა სხივოსან სივრცეში გაპრიალა.

ილია ელეფთერიძე.

ნიშნულია საქმე ნაზ. კახიანისა, რომელსაც „პატრიოტულ პარტიის" წევრთა მოწამვლა ბრალდება.

◆ საზღვაო მთავრობა ჰფიქრობს კასპის ზღვის ესკადრა გააძლიეროს, რადგანაც კასპიის ზღვით კავკასიაში კონტრაბანდით ბევრი საქონელი და აკრძალული საგნები შემოაქვთ.

◆ რედაქციამ მიიღო ამხანაგობა „სხივის" მიერ გამოცემულ წიგნი ჯუზეპე გარიბალდი ივ. გომართელისა. ამხანაგობამ ახლად დაიწყო მოქმედება და ეს პირველი წიგნია. წიგნი სუფთადაა დაბეჭდილი, შეიცავს 48 გვერდს და ღირს 10 კაპ.

◆ საჩხერის სამრევლო ეკკლესიის კომიტეტმა შუამდგომლობა აღძრა ნამესტნიკთან, ნება დართონ თითო მანათი გააწერონ ამ საზოგადოების გლეხებში ეკკლესიის დასამთავრებლად.

◆ ფოსტა-ტელეგრაფის უფროსი ლინდესი გაემგზავრა კავკასიის გზის სარევიზიოდ.

კიდევ ცალმხრივობა

ბაქოს უკანასკნელ ამბების გამო შეიკრიბნენ მოსალაპარაკებლად ნავთის მწარმოებლები,—ბჭობდნენ იმის შესახებ, თუ რა ზომების მიღებით შეიძლება შემდეგში მაინც არ განმეორდეს ის საშინელი სისხლის ღვრა, რომელმაც ორ მეზობელ ეროვნებაში თითქმის გადუვალი უფსკრული გათხარა...

ჩვენ ვიცით, რა ზომები დაასახელეს მწარმოებლებმა,—რეპრესსიები, ადგილობრივ მაჰმადიანების გადასახლება; მათის აზრით პოლიციის მომატებამ, ჯარების შიშმა, მათრახმა და სატუსაღომ უნდა დაამეგობროს ერთმანეთში ისინი, ვინც სხვა, ცხოვრებაში უფრო ღრმად ფესვ-გადგმულ მიზეზთა გამო, ვერ ახერხებენ ერთმანეთთან მშვიდობიანად ცხოვრებას.

მაგრამ მწარმოებლების ხმა ხმად მღაღადებლისა უდაბნოსა შინა არ დარჩა,—მწარმოებლებს ბაქოში ბანი მისცეს იქაურმა მუშებმაც; გაზეთებს თუ დავუჯერებთ, 19 ათას ბაქოელ მუშის წარმომადგენლებმა პეტერბურგში წარადგინეს თავიანთი განცხადება ბაქოს ამბების შესახებ. განცხადებაში დასახელებულია მუშების სხვადასხვა მოთხოვნილება, მოხსენებულია აგრეთვე ზომები, რომლის მიღება მუშების აზრით, აუცილებელია მშვიდობიანობის დასამყარებლად.

ამ ზომებში სხვათა შორის არის მოხსენებული მოთხოვნა: „გადაასახლეთ ავაზაკი—თათრებიო",—ავაზაკი-თათრები და არა საზოგადოდ ავაზაკები, რა სარწმუნოებასა და ეროვნებას არ უნდა ეკუთვნოდნენ ისინი, თითქო, ამ მუშების აზრით, ავაზაკობა ყოფილიყოს თათრების პრივილეგია, თითქო მხოლოდ ეს ერთი ეროვნება ყოფილიყოს ავაზაკობის შემქმნელი...

ისევ ის აზრი, რომელიც ზოგიერთ ადგილობრივ გაზეთებში გვინახავს, ისევე ის ცალმხრივობა, რომელმაც ამდენი სისხლის ღვრა და ეროვნული განხეთქილება გამოიწვია! ნუ თუ დღეს კიდევ საჭიროა იმ საანბანო ჭეშმარიტების განმეორება, რომ ავაზაკი ყველა ერშია და ნუ თუ ამის ხელ-ახლად გახსენება სჭირია ბაქოს 19 ათას მუშას და ამ მუშების წარმომადგენლებს...

რითი უნდა აიხსნას ასეთი ცალმხრივობა? ჩვენ არა გვგონია, რომ მშვიდობიანობის გულწრფელად მოსურნე ვისმეს იამოს იგი და რომ მიუდგომელმა ადამიანმა გაამართლოს მუშების ასეთი უსამართლო მოთხოვნა, რომელიც სიტყვა-სიტყვით იმეორებს ადგილობრივ მრეწველების გადაწყვეტილებას.

ჩვენ გვირჩევნია ვიფიქროთ, რომ ის 19 ათასი მუშა შეუგნებლად იქცეოდა ამ შემთხვევაში, რომ ისინი მუშებში მომქმედ მოწინავე ელემენტებს არ ეკუთვნიან...

მაინც სამწუხაროდ რჩება ის ფაქტი, რომ 19 ათასი მუშა ბაქოში ყოფილა ისეთი, რომ ვერ ასცდენია იმ ცალმხრივობას, რომლის გამართლებასაც ცდილობს ზოგიერთი გაზეთი და იმ შეხედულებას ბაქოს ამბებზე, რომელიც შექმნეს ეროვნულ სიძულვილისა და განხეთქილების მქადაგებლებმა...

კ. ხ.

პატარა ფელეტონი

ძმა ბიჭები

(სურათი ნამდვილიდამ)

კვირა დღეა. ქალაქს გარედ, ოთხ ახალგაზდა ფიშკარს მწვანეზე მოუკეცნია. შუაში გაუშლიათ წითელი ხელსახოცი, ზედ აწყვია მწვანილი, ყველი, კიტრი, დათლილი დოში. ერთ მათგანს მუხლებზე წამოუქცევია სავსე ტიკჭორა და იქიდამ ასხამს ღვინოს. ოთხივეს ახალუხის ღილები გაუხსნიათ და მხრებზე მწვანე ბაღდადები დარდიმანდულად გადაუგდიათ. ერთი ჭიქა უვლის გარშემო, ერთი მეორეს ეკამათება, იცინიან, ხუმრობენ. მახლობელ საქეიფო ბაღიდან მოისმის არღნის ჟღურტული და დოლის ხმა.

— ძმებოჯან!—ასწია ერთმა მათგანმა თითის წვერებზე სტაქანი,—ჯერი ჩემზეა რაღა, მაშ, ნიკუა მოგიკვდეთ, ნიკუა თუ ისეთი მაზალო სიტყვა არ გითხრათ, რომ მოსაწონი არ იყოს!

— შენმა, მზემ ფილოსოფიას იტყვი აი! შეაწყვეტინა ერთმა.

— ვა, ყური დაუგდეთ რაღა, კაცია, ვირის თავი ხომ არ არი!— გამოესარჩლა მეორე.

— ჰა, ჰა, ნუ ანგლობთ და! თუ ჯერია, ჯერი იყოს, რაღა! გულის წყრომით უპასუხა ორატორმა და ჭიქა ძირს დაუშვა.

— ჰო, კარგი, ნუ სწყრები და!—შერიგების კილოთი უთხრა მესამემ, რომელსაც ტიკჭორა ეჭირა ხელში, და სამივენი გაჩუმდნენ.

— ვიტყვი რაღა, მაგრამ ახლა რას ვიტყვი და!.. ეს ღმერთმა, ძმებოჯან, ადღეგრძელოს ის ძმა ბიჭი, რომელიცა რომა ორშაბათიდამ შაბათამდე იმუშავებს, კვირა დილით ადგება, ფეხთ ჩაიცვამს, ტანთ ჩაიცვამს, პირს დაიბანს, ქუდს დაიხურავს, მივა სარკესთან და შიგ ჩაიხედავს. მოეწონება, რაღა, თავისი თავი, გამოვა, გარეთ, ქვეყანასაც მოეწონება, წავა ძმა ბიჭებში იქეიფებს, შესვამს, რაღა, თავისი ჰალალი ოფლით მონაგარს, შესვამს და არ დაინანებს! ჰა, როგორია!?

— გენაცვალე მაგ ოკრო-ბოკრო სახეში, კარგია რაღა, კარგი!

მოუწონეს სამივემ და ჭიქამ სუფრას შემოუარა.

— არ მოგეწონათ, უკეთესი თქვენა თქვით, მეც ყურს დაუგდებ!—თავზეიადად წარმოსთქვა ნიკუამ და გაუხედა გვერდზე მჯდომ ამხანაგს, რადგან ჯერი ახლა იმაზე იყო.

— რას მიყურებ, ეე! შენზე ნაკლები ბიჭი ვარ! მომე აქ სტაქანი!—თამადამ ჭიქა მიაწოდა.

— ძმებოჯან, ესეც ღმერთმა ადღეგრძელოს ის ლოთი, რომელიცა რომა კვირა დილით ეკლესიაში წავა, ღმერთს სანთელი აუნთოს. გზაზე შემოეყრება მშიერი ძმაბიჭი, ჩაიყვანს „პადვალში", პურს აჭმევს, ღვინოს დაალევინებს, ფულს იქ დახარჯავს, ამბობს თუ, ღმერთი უჩვენოთაც იოლად წავაო.

— ვა, ვა, ეს რა ხახალი სიტყვა თქვა, კაცო! მოუწონა თამადამ და ჭიქამ ხელმეორედ შემოუარა წრეს.

— აბა, სოსოჯან, ჯერი შენზეა რაღა, აქლემმა შენ წინ დაიჩოქა!—გამოაცალა ნიკამ სტაქანი და გადააწოდა თამადას.

— ეგ, კაი რამეს იტყვის, აი! გაზეთსა კითხულობს,—გაეხუმრა ერთი ამხანაგთაგანი.

— იტყვის, მე ვიცი, უპრავის ღლასნია, აი!

— ღლასნიო! რაო, შენ „ღლასნი" კაცი გგონია? ეე, მუდრეგ ის სულ სხვითა მაგივრათ ლაპარაკობს, მე კი ჩემ მაგივრათ ვიტყვი! რაო, ღლასნი რო არა ვარ, კაცი არა ვარ? გაზეთსა კითხულობსო, რატომაც არ წავიკითხავ, ვითომ ცუდი რამეა! გაზეთი რო არა ყოფილიყო, მე ეხლა ბრმა ვიქნებოდი აი, ორივ თვალებითბრმა. ქალაქში რომ ჩამომიყვანა ბიძა ჩემმა, ემოტელი ვიყავ, აი, ამ ბალახის ტოლა. დახლში რო შევდიოდი, აღარა ვჩანდი. ხუთი წლიწადი, ცა, ჰაერი არ დამინახავს, ვეგდე რაღა პადვალში. მე ასე მეგონა თუ ქვეყანაზე ღვინის ბოჩკებისა და რუმბების მეტი სხვა არა არის რა! ერთი სიტყვით, დილიდამ გათენებამდე ვტრიალებდი, როგორც ჯარა. მერე რას ვიღებდი? არაფერს. დაგირავებული ვიყავ, რაღა, ერთ თუმანში, რომელიც ცხონებული მამიჩემისთვის ჩემს ხაზეინს ესესხებინა. ეს თუმანი თავისი სარგებლით მომდევდა მთელი სამი წლიწადი. ვიყავ, რაღა, ამ ცეცხლში. მაგრამ ეჰ, ეს არაფერი, რაც იყო, იყო!

ხოლოთა ძმებოჯან, ბოლოს გავიგე რომ ქვეყანაზე სამართალიცა ყოფილა! ეს ცხრა თვეა, რაღა, სრული, ცხრა თვე, რაც პადვალიდამ ზევით ამოვიხედე. მერე რათა? რათა და იმიტომ, რომ ერთმანეთს მხარი მივეცით, „ერთობა" გავაკეთეთ! ხაზეინი მოვხარეთ.

აბა, თუ ბიჭია და თავის დროზე ჯამაგირი არ მომცეს, დროზე დუქანი არ დაკეტოს, დროზე არ გაუშვას. ეს კი სულ „ერთობის" ბრალია. ვენაცვალე მარიფათიან სახეში, ვინც ის მოიგონა.

მას აქეთ წერა კითხვაც ვისწავლე, გაზეთსაც ვკითხულობ,—როგორ შეუძლიან „ხაზეინმა" ხმა ამოიღოს! წინეთ, სტოლისთვის რომ ხელი დამებჯინა და ისე ვმდგარიყავ, ერთს აყალ-მაყალს ასტეხდა. წავიდა ის დრო, ეხლა ხაზეინი ჩვენს ხელშია! მაშ გაუმარჯოს რაღა „ერთობას", გაუმარჯოს, ვინც იმისთვის იხოცებიან!

— ურაა! დაიძახეს სამივემ ერთად და ყველას სახეზე რაღაც აღფრთოვანება იხატებოდა.

— ვა, ეხლა ისეთი ვარ, როგორც ლომი! წარმოსთქვა სოსომ და მუშტები მუხლზე დაიკრა.

— ჩუმათ, კაცო, გარადავოი არსად იყოს და! გააფრთხილა თამადამ.

— გარადოვოი რომელია, თუნდ მთელი ბატალიონი მოვიდეს, მარტო მე გავალ. აი, შე მშიშარა ტურავ! მომე აქ სტაქანი, მომე, ერთი „ერთობა" მეც ვადღეგრძელო, გაუმარჯოს ერთობას! გაუმარჯოს ძმობას!

ასწია ჭიქა ნიკამ და მას მისცეს ბანი დანარჩენმა ამხანაგებმაც.

ი. ევდოშვილი.

ჟურნალ-გაზეთებიდან

ჯარი და გაფიცვა. საფრანგეთის სამხედრო მინისტრმა ბერტომ უთხრა „ეკო დე პარის" თანამშრომელს, რომ სამინისტროს უნდა ჯარი აღარ გარიოს გაფიცვის საქმეში. „ჩემის აზრით,—უთქვამს ბერტოს,—ჯარის ჩარევა გაფიცვაში მეტად უხერხულია. ჯარი მთელი თავის ძალღონით მხოლოდ იმას უნდა ცდილობდეს, რომ ყოველთვის საბრძოლველად და სამშობლოს დასაცავად მზად იყოს. გარდა ამისა, გაფიცვის დროს ხშირად სალდათებსა და ჯარს შეტაკება მოსდით ხოლმე. მუშები ამბობენ, ჯარი ჩვენ წინააღმდეგ მოქმედობს და ყოველთვის კაპიტალის მხარეს იჭერსო. ჯარიც ირყვნება. სამინისტრომ გადასწყვიტა გააძლიეროს ჟანდარმერია და მას ჩააბაროს წესიერების დაცვა გაფიცვის დროს, ჯარი კი საქმეში აღარ ჩარიოს.

კორეა. იაპონია კორეაში შემდეგ რკინის გზებს აშენებს: ფუზანიდან სეულამდის (უკვე გათავებულია); ომმა მისი აშენება ორის წლით დააჩქარა. ამ გზის გაყვანა ძალიან გაძნელდა. 60 ვერსის მანძილზე გათხრილია 9 გვირაბი და აშენებულია ასამდე რკინის ხიდი. ერთი მილის აშენება დაჯდა 250,000 ფრანკი, ე. ი. ერთი ვერსის გაყვანა დაახლოვებით 40,000 მანათამდე დაჯდა. მეორე გზა—სეულ-ვიჯუ (იალუმდე) თითქმის გათავებულია და დიდი სარგებლობაც მოუტანა მარშალ ოიამას. აქედან ორი გზა მიდის: ერთი პორტ არტურში ზღვის ნაპირ-ნაპირ, მეორე—ლიაოიანში. როცა ამ გზებსაც გაათავებენ, ტოკიოდან ლონდონში 16, 12 და 10 დღეშიაც კი შეიძლება გადასვლა.

რუსეთი

ამჟამად **შინაგან საქმეთა სამინისტრო იხილავს პროექტს**, თუ როგორ დაასახლოს შორეულ აღმოსავლეთსა და დასავლეთ ციმბირში ის მალოროსები, რომელთაც მონაწილეობა მიიღეს რუსეთ-იაპონიის ომში. პროექტით მიწის მიღების უფლება ყოველ სალდათს, მატროსსა და დაჭრილსა და გიორგის ჯვრით დასაჩუქრებულ აფიცერს ეძლევა. სალდათს მიეცემა 50 დესეტინა, ობერ-ოფიცერს—200 და შტაბ-აფიცერს 400 დესეტინა (ს. ო.).

◆ როგორც ვიცით, ხელმწიფის ბრძანებით, ნებოგატოვის ესკადრის აფიცრები სამსახურიდან დათხოვნილ იქმნენ. ამის გამო მთავრის **სამხედრო სასამართლო დიდ გაჭირებაში ჩავარდნილა**, რადგან სამხედრო საზღვაო წესდებაში არაფერია ნათქვამი იმის შესახებ, რომ დატყვევებულ გემისა და ესკადრის აფიცრებიც სამართალში უნდა იქმნენ მიცემულნიო. წესდებაში მხოლოდ ის არის ნათქვამი, რომ ესკადრის უფროსი უნდა დაისაჯოს, აფიცრები კი პასუხის მგებელნი არ არიან. სასამართლოს ნებოგატოვის ესკადრის აფიცრების გასამართლება აქვს ნაბძანები, მაგრამ სასამართლომ არ იცის, წესდების რომელ მუხლის ძალით გაამტყუნოს აფიცრები (ს. ო.).

◆ მთავრობამ სამხედრო მინისტრს წელიწადში 10,000 მანათი დაუნიშნა... **ბინის დასაქირავებლად.** დღემდის მინისტრი ხაზინის სახლში იდგა. ეს სახლი ხაზინას 700,000 მანათი დაუჯდა. ახლა ამ სახლში სახელმწიფოს მოსაგერებელი სამმართველო მოთავსდება (ს. ო.).

◆ ქვის ნახშირის მრეწველობას დიდი **„ხიფათი" მოელის.** დანამდვილებით ამბობენ, რომ დომბროვისა, ურალისა და დონის რაიონებში სამთო მუშები დღეს თუ ხვალ გაიფიცებიან, რაც რუსეთის მთელ მრეწველობას დიდ გაჭირვებაში ჩააგდებსო (რ. ს.).

◆ 7 ოქტომბერს ყაზანის სამოსამართლო პალატის სესიამ უფაში გაარჩია **პოლიტიკური საქმე** „სოციალ-დემოკრატებისა და სოციალ-რევოლუციონერების ურალის კავშირისა", რომელიც ურალის ქარხნების მუშათა შორის სარევოლუციო აზრებს ქადაგებდა და თანამედროვე სახელმწიფო წეს-წყობილების დანგრევას ლამობდა (ნ.).

სასამართლო

საქმე ბაქოს გუბერნატორის თავ. ნაკაშიძის მოკვლის გამო.

(საკუთარის კორესპონდენტისაგან)

29 სექტემბერი.

ბრალდებული **მეირაბოვი** (უპასუხებს თავჯდომარეს). 11 მაისს ხატისოვის ქარხნიდან მუშათა კრებაზე წავედი. იქ გაფიცვის შესახებ ვილაპარაკე. ჯაშუშმა სტრელკოვმა ალბად იქ მნახა. ქერბალაისა და აგალისაც ორჯერ უნახივარ. ერთხელ მეეტლეს მეშიდისთან რომ მივყავდით, მეორედ—გამომძიებელ დუბროვსკისთან, რომელმაც განგებ ისე დაგვაყენა, რომ მეორე ოთახიდან ვჩანდით. ამის შემდეგ მე დამნაშავის სკამზე დამსვეს. სამნი ამ მაჰმადიანებმა დაგვიჭირეს.

მოწმე ტერ-მიქელიანცი.—(ვექილს უპასუხებს) ბოქაულად ნამყოფმა შანშიევმა გამომძიებელის დუბროვსკის დასწრებით მითხრა, რომ მთავარი მოწმე ქერბალაი პოლიციის დაქირავებული საიდუმლო აგენტიაო. ქერბალაის შრომის ფული საპოლიციო უბნის ზედამხედველის ხელით მიიღო (მოწმე გეცპერგი ამტკიცებს ამ ამბავს).

ვექილი **ზარუდნი** თხოულობს მოწმების შანშიევისა, ქერბალაისა, აგალისა და დუაროვსკის ხელმეორედ მოწვევას. სასამართლო ეთანხმება, მხოლოდ გამომძიებლის გამოწვევაზე უარს ეუბნება.

30 სექტემბრის სხდომა.

მოწმე შანშიევი. ნაკაშიძის მოკვლამდის არც ქერბალაის ვიცნობდი და არც აგალის. შემდეგ ქერბალაისთან ლაპარაკი მქონდა. მერე გავიგე, რომ ჯაშუში იყო. ერთხელ პოლიციელმა მითხრა: „აგერ განთქმული ქერბალაიო". სიტყვა „განთქმული" იმას ნიშნავდა, რომ ქერბალაი ნაკაშიძის მკვლელებს ეძებდა. ქერბალაის იარაღის ტარების ნება-რთვაც ჰქონდა. ჩემთან ტერ-მიქელიანცმა უთხრა დუბროვსკის, როგორ ენდობით ამ ჯაშუშებსაო?

ბრალდებული **აგანასიანცი** აცხადებს, რომ ერთ დღეს საპყრობილეში ქერბალაი იმის ფანჯარას მიუახლოვდა და უთხრა, თუ სასამართლომ გაგამართლათ, სულ ერთია, ჩვენ მაინც ვერ გადაგვირჩებით, დაგხოცავთო (ასახელებს დღეს, საათსა და მოწმე დარაჯებს, რომელთაც ქერბალაის ნათქვამი გაიგონეს).

ქერბალაი სავსებით უარჰყოფს აგანასიანცის ნათქვამს.

ვექილი **ზარუდნი** დარაჯების გამოწვევას თხოულობს ჩვენების ჩამოსართმევად, სასამართლო უარს ეუბნება. **ზარუდნი** თხოულობს ზოგიერთა სხვა მოწმების ჩვენებისა და პროკლამაციების წაკითხვას მდივანი კითხულობს განსვენებულ ნაკაშიძის მეეტლის ჩვენებას და ორ პროკლამაციას. აი პირველი პროკლამაცია:

ბაქოს მცხოვრებლებს

„სამშაბათს, 11 მაისს, 3 საათზე, ქალაქის შუაგულზე, პარაპეტთან სიკვდილით დაისაჯა ბაქოს გუბერნატორი თავ. ნაკაშიძე. სომეხთა სარევოლუციო პარტიამ „დაშნაკციუთუნ"-მა ნაკაშიძეს, როგორც თებერვლის ამბების საიდუმლო ხელმძღვანელსა და მომწყობს, სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტა და თავის დროზე შეატყობინა კიდეც. ნაკაშიძეს ასეთივე სასჯელი გადაუწყვიტეს ბაქოში მომქმედ სხვა სარევოლუციო კომიტეტებმაც. განაჩენი შეასრულა „დაშნაკციუთუნ"-ის პარტიამ, რომელსაც შურისძიების სრული უფლება ჰქონდა.

ნაკაშიძის მოკვლა არავისაც არ უნდა გაუკვირდეს. ეს არის მხოლოდ იმ კაცის სამაგიეროს გადახდა, რომელმაც მეზობელი მეზობელზე აამხედრა და ხალხის ამოჟლეტა მოამზადა. თავ. ნაკაშიძე მკვლელიც იყო და მოღალატეც; მან ის ქალაქი, რომელიც მას ჰქონდა ჩაბარებული, მძარცველთა და ავაზაკთა ბრბოს გადასცა; მან მკვლელებს ხელში მახვილი მისცა და ეს მახვილი აუარებელ უდანაშაულო მსხვერპლის სისხლით შეღება; თავ. ნაკაშიძის ბოროტი ცხოვრება მისი სამარცხვინო სიკვდილით უნდა გათავებულიყო. ამას თხოულობდა აღელვებული საზოგადოება და ჩვენც იმის სურვილი შევასრულეთ.

ბაქოს მოქალაქენო! წესიერება და მშვიდობიანობა დაიცავით. სულის სიმშვიდესა და სიწყნარეს ნუ დაჰკარგავთ. ნაკაშიძე იმიტომ დაისაჯა, რომ ის მკვლელი იყო; საზოგადოებამ მას ზიზღი გამოუცხადა და სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტა. პარაპეტზე გადაგდებული ყუმბარა ნუ გაშინებთ; ეს ყუმბარა მიმართული იყო წინააღმდეგ იმ კაცისა, რომელმაც ხალხში მტრობა და სიძულვილი დასთესა, მიმართული იყო წინააღმდეგ თქვენი მტრისა წინააღმდეგ თქვენი შვილების, ქალებისა, მამებისა და დების მკვლელისა.

ხელს აწერს: **ბაქოს ცენტრალური კომიტეტი სომეხთა სარევოლუციო პარტიის „დაშნაკციუთუნ"-ისა".**

აი მეორე პროკლამაცია:

ბრძანება

რუსეთის მთავრობის კავკასიის ადმინისტრაციას.

სომეხთა სარევოლუციო ფედერაცია უცხადებს ყველა პოლიციელს, დარაჯს, საპოლიციო უბნის ზედამხედველს, ბოქაულებს, სამხედრო უფროსებს, პოლიცმეისტერებსა და და სხვის ბრძანების ამსრულებლებს, რომ ამიერიდან ყოველი მათგანი შეუბრალებლად და უღიერად განადგურდება, თუ გაბედა და ამიერ კავკასიის სომხებს, ან იარაღი წაართვა, ან ამ აზრით დააპატიმრა და გაჩხრიკა. დაე, ყოველმა მათგანმა, სანამ ამას ჩაიდენდეს, მოიგონოს ბაქოს გუბერნატორი თავ. ნაკაშიძე, განჯის ვიცე-გუბერნატორი ანდრეევი, მაზრების უფროსნი ბოგუსლავსკი, შმერლინგი, ნაშჩანსკი, პაელოვი, პოლიცმეისტერი სახაროვი, ბოქაულები ჯავახოვი, შუმაკევიჩი, უბნის ზედამხედველი ტერ-საკოვი, პოლიციელი სერგეი, მეეზოვე შეია და მრავალნი სხვანი. ორში ერთი აირჩიეთ: ან ნამესტნიკისგან 25 მან. საჩუქარი, ან რევოლუციონერის ტყვია. ჩვენგან მოკლულთა ოჯახებს ნამესტნიკი დახმარებას უწევს; მით უფრო კარგი ჩვენთვის: უდანაშაულო და უპატრონოდ დარჩენილ ოჯახის მოგონებას კიდევ შეეძლო რევოლუციონერის ხელის აკანკალება, ახლა კი ნამესტნიკმა ეს დაბრკოლებაც აგვაშორა თავიდან".

შემდეგ მოწმის ყურბან ალლახ-ვერდი-ოღლის ჩვენება წაიკითხეს და ამით გაათავეს სასამართლოს გამოძიება. კამათი დაიწყო 4 საათზე.

დეპეშა

(რუსეთისა და პეტერბურგის დეპეშათა სააგენტოებისაგან)

8 ოქტომბერი.

ბერლინი, 7 ოქტომბერი. ნიუ-იორკის გაზეთი „სენ"-ი სიხარულით აღნიშნავს იმ გარემოებას, რომ გერმანიის იმპერატორმა ვერ მოახერხა გერმანიისა, საფრანგეთისა და რუსეთის ერთად დაკავშირება. ინგლის-იაპონიის კავშირის შეერთება საფრანგეთ რუსეთისა და ინგლის-საფრანგეთის კავშირებთან, გაზეთის აზრით, უზრუნველ ყოფილა. ეს მეოთხე კავშირი აიძულებს გერმანიას იარაღი აიყაროს და სამედიატორო სასამართლოს პრინციპი აღიაროსო.

ლოძი, 7 ოქტომბერი. ლოძის გაზეთები იუწყებიან, უკანასკნელ ორი დღის განმავლობაში ხოლერით ავად აღარავინ გამხდარა.

სიმფეროპოლი, 7 ოქტომბერი. დღეს არქიელს ეწვიეს, ხერსონის მონასტერში ღვთისმშობლის ძვირფასი ხატი მოიპარესო.

პეტერბურგი. „პეტერბურგ. გაზეთი" იუწყება, რომ ბეჭდვითი სიტყვის მთავარ გამგეობაში ამჟამად 150-ზე მეტი თხოვნაა შეტანილი, რომლებითაც ახალ პერიოდულ გამოცემების ნება-რთვას ითხოვენ.

პეტერბურგი, 7 ოქტომბერი. „პეტერბურგის სატელეგრაფო სააგენტოს" კორესპონდენტთან ლაპარაკის დროს კოკოვცმა განაცხადა, ბეჭდვითი სიტყვის ყოველის მუხლის ცვლა განხილვას ნოემბრის ნახევარში დავამთავრებთო.

ვარშავა, 7 ოქტომბერი. პოლონეთში ქალაქების თვითმართველობის პროექტის განსახილველად შესდგება კომისია. თავმჯდომარედ იქმნება ვარშავის ვიცე-პრეზიდენტი ესსონი, მოწვეულ იქმნებიან საზოგადო და სახელმწიფო დაწესებულებათა 24 წარმომადგენელი და პროვინციალურ ქალაქების სამი პრეზიდენტი.

მოსკოვი, 7 ოქტომბერი. დღეს უნივერსიტეტის ყველა ფაკულტეტებზე ლექციების კითხვა დაიწყო.

ოდესსა, 7 ოქტომბერი. შინაგან საქმეთა მინისტრის განკარგულებით, დაიხურა საზოგადო სამკითხველო.

ვილნა, 7 ოქტომბერი. ქალაქის საბჭო შუამდგომლობს, რომ სახელმწიფო სათათბიროში ვილნიდან ორი წარმომადგენელი იყოს, რადგან ქრისტიანები და ებრაელები განცალკევებულად სცხოვრობენო.

ხოლმი, 7 ოქტომბერი. შუამდგომლობა აღძრეს, რომ სახელმწიფო სათათბიროში ხოლმის ადგილობრივ მცხოვრებთა წარმომადგენლებმაც მიიღონ მონაწილეობა.

სტოკჰოლმი, 7 ოქტომბერი. გაზეთები იუწყებიან, ზღვის მხრიდან გასამაგრებლად ამ ცოტა ხანში საზღვაო კომისია შესდგებაო.

ბერლინი, 7 ოქტომბერი. 6—7 ოქტომბრამდე პრუსსიაში ხოლერით ავად აღარავინ გამხდარა.

ოლონეცი, 7 ოქტომბერი. ოლონეცის სამაზრო საერობო კრებაზე ხაზინის წარმომადგენელმა განაცხადა, შუამდგომლობა უნდა აღიძრათ, რომ სკოლების საქმე ერობას გარდაეცესო, კრებამ მიიღო ეს წინადადება.

პეტერბურგი, 7 ოქტომბერი. უმაღლესად ნაბრძანებია: დიდი მთავრის კირილე ვლადიმირის ძის ვილნის პოლკს ამიერიდან ვილნის 52-ე ქვეითა პოლკი ეწოდოს.

მეორე ესკადრის დაბალ ხარისხის ჯარის კაცებს ქონების დაკარგვისა გამო თითოეულს მიეცეს არა ნაკლებ 25 მანათისა და სამსახურის ვადა ერთის წლით შეუმცირდეთ. 1904 წლის 28 ივლისს მომხდარ საზღვაო ბრძოლის ვითარების გამომძიებელ კომისიის წევრებად დაინიშნენ კონტრ-ადმირალი შტაკელბერგი, ფლიგელ-ადიუტანტი [illegible]-შტადტის საზღვაო სამხედრო სასამართლოს ბრალმდებელი ალექსანდროვი. რადგანაც საზღვაო სასწავლებელში რეფორმები უნდა შემოიღონ, საზღვაო მინისტრი ყველას ნებას აძლევს საზღვაო ორგანოებში თავისუფლად გამოსთქვან თავისი აზრი ამ საკითხის შესახებ.

საინჟინერო ნაწილის გენერალ ინსპექტორმა ბრძანება გამოსცა დაინიშნოს გამომძიებელი კომისია, იმის გამოსაკვლევად, თუ რამდენად მართალია ის ბრალდება, ვითომც პორტ-არტურში მყოფ სამხედრო ინჟენერებს ხაზინის ფულები ეპარათ და სახელმწიფო სამუშაოებისადმი გულ-გრილობა გამოეჩინოთ.

გაზეთების სიტყვით, პეტერბურგის უნივერსიტეტის საბჭომ სთხოვა გენერალ-გუბერნატორს—მიხეილის მანეჟში მისცეს ხალხს ნება მიტინგების გამართვისა და ამით უნივერსიტეტის შენობები განთავისუფლოს გარეშეთა კრებისაგან.—სამხედრო საქიმო აკადემიის უფროსად არჩეულ იქმნა აკადემიკოსი ბეხტერევი.

გაზეთი „პოლტავშჩინა" გადავიდა ახალის ჯგუფის ხელში. ამ ჯგუფს ჰმეთაურობს ცნობილი მწერალი კოროლენკო.

ბერლინი, 7 ოქტომბერი. „ტაგებლატის" სიტყვით, გუშინ საღამოს იმპერატორი ვილჰელმი ავტომობილში ჩაჯდა და სასახლისკენ გაემგზავრა. ერთ ქუჩის შესახვევიდან გამოვიდა მეორე ავტომობილი და იმპერატორის ავტომობილს დაეჯახა. იმპერატორის ავტომობილი არ დაზარალებულა.

ვენა, 7 ოქტომბერი. „ნეიე-ფრაიე პრესსე"-ში დაბეჭდილია წერილი არტურ რაფალოვიჩისა რუსის ფინანსების შესახებ. რაფალოვიჩის აზრით, რუსის ფინანსები არ შერყეულა. ავტორმა იცის სამინისტროს გეგმა შემოსავლის წყაროების აღმოჩენის შესახებ და რუსეთის ეკონომიურ მომავალს, გარეშე და შინაურ მშვიდობიანობის აღდგენის შემდეგ, იმედიანის თვალით უყურებს.

კელნიცი, 7 სექტემბერი. კელნიცის გუბერნიის გმინების ურილობებმა კანცელარიებში პოლონურ ენაზე საქმეების წარმოებაზე უარი განაცხადეს...

ვენა, 7 ოქტომბერი. გაზეთების სიტყვით, ავსტრო-უნგრეთის მთავრობამ აცნობა რუსეთს, თანახმანი ვართ ჰააგის კონფერენციაში მონაწილეობა მივიღოთო.

8 ოქტომბერი

მინსკი, 7 ოქტომბერი. სამის ტყვიით უბნის ზედამხედველი თავში მსუბუქად დასჭრეს.—დაწვრილებითი ცნობები პოლიციის მიერ ებრაელთა სამლოცველოში შეპყრობილ კრებისა: კრებაზე იყვნენ სარევოლუციო პარტიის „ბუნდის" წევრები. შენობაში შევიდნენ კაზაკები და პოლიცია. მუშებს ჯოხებითა სცემდნენ, ქუჩაშიაც კაზაკები მოქმედობდნენ. მსუბუქად დაჭრილია ასამდე კაცი, მძიმედ—20. ქალაქი კვლავ აღელვებულია. მუშებმა რამდენიმე დემონსტრაცია მოახდინეს.

ვოლსკი, 7 ოქტომბერი. ნოვოსილჩესკის ვოლოსტში მომხდარ აგრარულ მოძრაობისა გამო, კაზაკები გაიგზავნენ. მოკლულია მამასახლისი.

რეველი, 7 ოქტომბერი. „დვიგატელ"-ის ქარხნიდან წითელის დროშების ჩამოხსნის დროს, მაღლიდან ნასროლ რკინის ნაჭერით დაშავებულ იქმნა ქარხნის ზედამხედველი ალასი. სხვა არავინ დაშავებულა. ქარხანას ჯარი იცავს.

ვარშავა, 7 ოქტომბერი. პოლიტეხნიკუმის საბჭო დარწმუნდა, რომ საჭიროა ინსტიტუტში ლიბერალური რეფორმები შემოიღოს და დაადგინა: სწავლა 1 ოქტომბრიდან დაიწყოს. სტუდენტებს, გარეშეთა დაუსწრებლად, შეკრების ნება მისცეს.

პეტერბურგი, 7 ოქტომბერი. აღძრულია სამასმორმოც-და-ათზე მეტი შუამდგომლობა, რომ ნება-დართულ იქმნეს ახალი ჟურნალების და გაზეთების გამოცემა.

ექვსს ოქტომბერს მინისტრებს თათბირი ჰქონდათ ვიტტესთან ერთად; განსახილველი იყო კითხვა მიტინგების შესახებ და როგორ შეიძლება მოისპოს მიტინგები უნივერსიტეტში, გარეშე პირების მონაწილეობით. ერთხმად დაადგინეს მიტინგების წინააღმდეგ ზომების მიღება სასურველი არ არის, რადგანაც ისინი იმართებიან საზოგადოების თხოვნით; რაც შეეხება უნივერსიტეტის განთავისუფლებას გარეშე პირების კრებისაგან, საჭიროა დააჩქარონ მინისტრთა საბჭოში კანონების შემუშავება კრების თავისუფლების შესახებ. კანონის გამოცემის შემდეგ, მინისტრებმა, რომლებსაც ექვემდებარებიან უმაღლესი სასწავლებლები, უნდა დაუგზავნონ უნივერსიტეტებს ცირკულიარები, რომლითაც აკრძალული იქნება გარეშე პირების კრება სასწავლებლებში, და თუ ამნაირი კრებები მოხდა, მაშინ სასწავლებლები დროებით უნდა დაკეტოს ხოლმე.

პეტერბურგი. პრივისლიანის მხარეში 2—5 ოქტომბერს ხოლერით ავად გახდა 26 კაცი, ამათგან 14 გარდაიცვალა.

ტავრიჩესკის სასახლის დაუყოვნებლივ შესაკეთებლად, სადაც სახელმწიფო სათათბირო უნდა გაიმართოს, მოითხოვეს 500 ათასი მანათი. „ნოვოე ვრემია"-ს სიტყვით საშუალო სასწავლებლებში რეფორმის შემოღებმა კომისიამ კრებები უკვე დაიწყო.

ბერლინი. გერმანიის აღმოსავლეთ-აფრიკაში, კილინატინდესა და ტაბოროის შუა აჯანყებამ იფეთქა.

ქრისტიანია. 11 ოქტომბერს უნდა მოხდეს მეფის არჩევანები. სტორტინგის ოცამდე წევრი დანიის პრინცის ამორჩევის წინააღმდეგი იქნება.

დროებითი რედაქტორი ფ. გოგიჩაიშვილი.
გამომცემელი თ. პავლე ი. თუმანიშვილი.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Октября 1905 г.
ელექტრომბეჭდავი „ცისკარი", ფრეილინის. ქ., № 5.